

ISSN 2774-003X (online)

JOURNAL OF PARAMITA

วารสารปารมิตา

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวสุรวิภคิตาราม

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568)

Vol. 7 No. 1 (January- June 2025)

วารสารปารมิตา

JOURNAL OF PARAMITA

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2568)

Vol. 7 No. 1 (January – June 2028)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ฤๅฤๅณแม่ชาลั้ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

ที่ปรึกษา

พระพรหมวัชรสุทธาจารย์	เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม รองแม่กองบาลีสนามหลวง (คณะธรรมยุต)
พระราชติลก, ดร.	ประธานกรรมการบริหารการศึกษา ผู้ช่วยรองแม่กองบาลีสนามหลวง (คณะธรรมยุต)
พระราชวินัยวชิรเมธี, ดร.	เจ้าคณะแขวงบางพลัด รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาพรภวิทย์ จีระวิโช	อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ผศ.ดร.เนตร หงษ์ไกรเลิศ	มหาวิทยาลัยสยาม
นาวาเอก ดร.นพดล บงกชกาญจน์	กรมยุทธศึกษาทหารเรือ
ดร.วิลาสินี วัฒนมงคล	ผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม

บรรณาธิการวารสาร

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการวารสาร

พระบุญฤทธิ์ อภิปัญโญ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.มนัสวี ศรีนนท์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ธเนศ เกษศิลป์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.สุณี เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช
พ.ต.ท.หญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นายครรชิต มีซอง	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ดร.มนัสวี ศรีนนท์	นายสุชาน มั่งคั่ง
นายอริย์ธัช เลิศอมรไชยกิจ	นางสาวพรทิพย์ พุทธิกิตติวงศ์

พิมพ์ที่

จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลาया พุทธมณฑล นครปฐม 73170
โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมลล์ g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

ในปีที่ 8 ของการจัดทำวารสาร “ปารมิตา” กองบรรณาธิการยังคงมุ่งมั่นในการพัฒนามาตรฐานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยทุกบทความที่เผยแพร่ได้รับการตรวจประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้มั่นใจว่าผลงานที่ผ่านการกลั่นกรองมีทั้งคุณภาพและคุณค่าทางวิชาการ ตอบโจทย์ทั้งในด้านเนื้อหาและความน่าเชื่อถือ

ฉบับนี้ได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการและนักศึกษา จากหลากหลายสถาบัน ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ไว้วางใจเลือกใช้เวทีของวารสารปารมิตาในการเผยแพร่ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ โดยบทความที่ตีพิมพ์ประกอบด้วย บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทปริทรรศน์หนังสือ ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งสะท้อนถึงความเคลื่อนไหว ความคิดสร้างสรรค์ และพลังทางวิชาการของสังคมไทยร่วมสมัย

ในนามของบรรณาธิการและคณะกองบรรณาธิการ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์ความรู้เหล่านี้สู่สาธารณะ การส่งต่อองค์ความรู้ที่มีคุณภาพคือรากฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ และเรายินดีที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์สังคมแห่งปัญญาอันมั่นคงและยั่งยืน

กองบรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ค
สารบัญ	ง
วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท (Analysis of the concept of Parami in Mahayana Buddhism) วิริยา ศุภประสิทธิ์	1
ศึกษาวิเคราะห์ระบบการศึกษา: ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่พึงประสงค์ (Analytical Study of Educational System: Problems and Development Approaches towards Desired Education) อริสา สายศรีโกศล และ มนต์วี มนต์ปัญญาวัฒนา	11
บทวิจารณ์หนังสือเรื่องพุทธธรรม ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (Book Review of "Buddhadhamma" by Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto) พระมหาปฏิภาณ สุปปฏิภาณ (บุญประคม)	25
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” เขียนโดย ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ แปลโดย รวิวาร โฉมเฉลา (Book Review of What Makes You Not a Buddhist Written by: Dzongsar Jamyang Khyentse Translated by: Rawiwan Chomchalao) พระภาควุฒิชัย ชยานนโท (ชูทองรัตน์)	33
บทวิจารณ์หนังสือเรื่องการศึกษาไทยในปัจจุบันถึงเวลาของการคิดใหม่ คิดใหญ่ และทำทันที (Book Review of Thai Education Today: Time to Rethink, Think Big, and Act Now) สามเณรภูริภัทร เครือแดง	42
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารปารมิตา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	48
การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารปารมิตา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	50

วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบารมีในพุทธศาสนาหายน Analysis of the concept of Parami in Mahayana Buddhism

วิริยา ศุภประสิทธิ์

Wiriya Supphaprasit

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

Department of Buddhism and Philosophy

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School Mahamakut Buddhist University

E-mail: wiriya.sup@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 26 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติบารมีในพระพุทธานิยามหายนซึ่งบารมีหรือปารมิตาเป็นหลักคำสอนที่เป็นหลักการสำคัญหรือเป็นหัวใจของความเป็นชาวพุทธมหายาน หลังการแยกนิกายระหว่างเถรวาทและมหายานในช่วงหลังพุทธปรินิพพานส่งผลให้เกิดการตีความและการปฏิบัติแตกต่างกัน ซึ่งในพุทธศาสนาหายนเชื่อว่ามนุษย์มีโพธิจิตในทุกคนซึ่งเป็นจิตใจที่มุ่งมั่นสู่การช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ โดยหากมีปณิธานผ่านการการบำเพ็ญเพียรปฏิบัติบารมีทั้งสิบ (ปารมิตา 10) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายทางจิตวิญญาณสูงสุดที่เรียกว่า "ฝั่งโน้น" ได้แก่ ทานปารมิตา, ศีลปารมิตา, กษานปารมิตา, วัริยปารมิตา, ฌยานปารมิตา, ปรัชญาปารมิตา, อุบายเกาศัลยปารมิตา, ปณิธานปารมิตา, พลปารมิตาและชญาณปารมิตาซึ่งพระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญจากปณิธานที่แท้จริงเพื่อถึงภูมิแต่ละขั้นแสดงถึงการพัฒนาและการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในแต่ละระดับจนถึงการบรรลุโพธิญาณ ดังนั้นหากวิเคราะห์แนวทางการบำเพ็ญบารมีของพุทธศาสนาหายนที่ลึกซึ้งจากโพธิจิตที่มีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำประโยชน์สังคมก่อนประโยชน์ตนเป็นชีวิตที่เป็นประโยชน์โดยจัดความขัดแย้งทั้งภายใน(จิตของผู้ปฏิบัติ)และภายนอก(มุ่งขจัดปัดเป่าความทุกข์ของสรรพสัตว์ให้หมดไป)หาใช่เป็นชีวิตที่มุ่งกอบโกยผลประโยชน์หรือความสุขส่วนตน ซึ่งเป็นสาระสำคัญของแนวคิดการบำเพ็ญบารมีในพุทธศาสนาหายน

คำสำคัญ : บารมี, โพธิจิต, พระโพธิสัตว์, พุทธศาสนาหายน

ABSTRACT

This article studies and analyzes the concept of Parami practice in Mahayana Buddhism, in which Parami or Paramita is a core teaching or the heart of Mahayana Buddhism. After the split between Theravada and Mahayana sects after the passing of the Buddha, there were different interpretations and practices. In Mahayana Buddhism, it is believed that every human being has Bodhicitta, which is a mind that is determined to help all beings escape from suffering. If there is a determination through the practice of the ten perfections (10 Paramitas), which are the tools to achieve the highest spiritual goal called "the other shore", namely, Giving, Morality, Kashana, Energy, Dhyana, Wisdom, Upayakaosalya, Determination, Strength and Jhana, which the Bodhisattva must practice from the true determination to reach each level, it shows the development and practice of the Bodhisattva's perfections at each level until reaching enlightenment. Therefore, if we analyze the profound practice of perfections in Mahayana Buddhism from the Bodhicitta that has the determination to help others or benefit society before self-benefit, it is a useful life by eliminating conflicts both internally (the practitioner's mind) and externally (aiming to eliminate and eliminate the suffering of all beings), it is not a life that aims to gain personal benefits or happiness. Which is the essence of the concept of practicing paramis in Mahayana Buddhism.

Keywords: Paramita, Bodhicitta, Bodhisattva, Mahayana Buddhism

1. บทนำ

บทความนี้มุ่งสำรวจและวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติบารมีในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งเป็นหนึ่งในนิกายสำคัญของศาสนาพุทธที่เน้นการปฏิบัติทางอาจริยวาท (แนวทางเชิงปรัชญาและการปฏิบัติ) โดยมีประวัติการแยกและพัฒนาจากนิกายพุทธดั้งเดิมตั้งแต่ช่วงต้นหลังพุทธปรินิพพาน เนื่องจากในการสังคายนาครั้งที่สองได้เกิดความเห็นแตกต่างเกี่ยวกับหลักปฏิบัติบางประการ ซึ่งนำไปสู่การแบ่งออกเป็นสองนิกายหลักคือ นิกายเถรวาทและนิกายมหายาน การแยกนี้ส่งผลต่อแนวทางการตีความคำสอนและแนวทางปฏิบัติธรรมของทั้งสองนิกาย โดยเฉพาะการสร้างหลักคำสอนในเรื่อง "บารมี" ในฝ่ายมหายาน ที่ได้รับความนิยมและเผยแพร่ในประเทศทางตอนเหนือของอินเดีย เช่น เนปาล จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม มองโกเลีย ไปจนถึงบางส่วนของรัสเซีย (มนัสวี ศรีนนท์, 2564, 31) พระพุทธศาสนามหายานเน้นเรื่องการทำเพ็ญเพียรเพื่อเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งการทำเพ็ญบารมีถือเป็นหลักธรรมสำคัญ แสดงถึงคุณธรรมสูงสุดในการช่วยเหลือสรรพชีวิตให้พ้นทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ เพื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ การปฏิบัติตามพระวินัยในนิกายมหายานจึงมุ่งเน้นการเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและการดำรงตนในแนวทางที่พัฒนาสู่การบรรลุ "โพธิจิต" หรือจิตที่มุ่งมั่นในการบรรลุธรรมเพื่อประโยชน์

แก่สรรพสัตว์ ดังนั้นแนวคิดเรื่อง "บารมี" จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยสอนให้ผู้ปฏิบัติมุ่งไปสู่การบรรลุธรรมและการตื่นรู้ บารมีในบริบทนี้มีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้ง โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและการเจริญสู่การเป็น "โพธิสัตว์" ซึ่งเพิ่มเติมจากการปฏิบัติส่วนบุคคลที่มุ่งบรรลุเป้าหมายตนเองในแบบของนิกายเถรวาท การศึกษาเรื่องบารมีในพระพุทธศาสนาพุทธมหายานนี้ครอบคลุมถึงความหมายและความเป็นมาของหลักคำสอนซึ่งถือเป็นคุณธรรมและจริยธรรมสำคัญที่มหายานยึดถืออย่างมาก จนถือได้ว่าเป็นหัวใจของความเป็นชาวพุทธมหายาน ทั้งนี้บทความต่อไปนี้จะนำเสนอรายละเอียดในประเด็นดังกล่าวอย่างเป็นลำดับ

2. ความหมายของแนวคิดเรื่องบารมี

แนวคิดเรื่องบารมีในพุทธศาสนามีรากฐานจากคำว่า "ปารมิตา" ในภาษาสันสกฤต ซึ่งหมายถึงความเป็นเลิศหรือการบรรลุถึงจุดสูงสุดแห่งคุณธรรม อันเปรียบได้กับการข้ามฝั่งไปสู่ความสมบูรณ์ในทางธรรม โดยในคัมภีร์มหายาน คำว่า "ปารมี" หรือ "ปารมิตา" มีความหมายสองลักษณะ ประการแรกคือการเป็นเลิศแห่งคุณธรรมที่เน้นถึงผู้มีดวงตากรุณาและเมตตาต่อสรรพสัตว์เป็นผู้ซึ่งเปี่ยมไปด้วยความดีงามสูงสุด อีกประการหนึ่งคือธรรมะหรือคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพื่อเข้าถึงพุทธภูมิ รูปศัพท์ "บารมี" หรือ "ปารมี" ที่มักใช้ในคัมภีร์บาลีและมหายาน ยังสะท้อนถึงความหมายว่าเป็นการบำเพ็ญคุณธรรมอย่างถึงที่สุดเพื่อข้ามฝั่งจากการเวียนว่ายตายเกิดไปสู่ความพ้นทุกข์ โดยบารมีในที่นี้หมายถึงการฝึกฝนและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องให้เกิดคุณธรรมสูงสุด เช่น ความสูงส่งในการรักษาศีล การให้ทาน หรือการอดทนอย่างเต็มที่ ทั้งนี้แนวคิดบารมีแต่เดิมไม่ได้จำกัดเฉพาะการบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์เพียงเท่านั้นแต่ต่อมามีการใช้บารมีเพื่อหมายถึงคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพื่อบรรลุพระโพธิญาณอีกด้วย (ประพจน์ อัครวิรุฬหการ, 2557, 25) หรืออีกนัยหนึ่ง บารมีในพุทธศาสนาพุทธมหายานหมายถึงคุณธรรมอันสมบูรณ์จากการฝึกฝนตนอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของผู้อื่น ไม่ใช่เพียงเพื่อการบรรลุของตนเอง แต่เพื่อช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากความทุกข์ ดังนั้นการบำเพ็ญบารมีจึงเป็นกระบวนการฝึกฝนเพื่อพัฒนาจิตใจให้มีโพธิจิต มุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่นและนำพาไปสู่พุทธภูมิ นอกจากนี้ ยังควรมองว่าบารมีเป็นหลักการที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ยิ่งปฏิบัติมากก็ยิ่งเพิ่มพูนคุณธรรมและบุญบารมี ซึ่งช่วยส่งเสริมชีวิตให้ดีขึ้นและมีคุณค่า (พระมหาหมณวินทร์ ปรีสุตโตโม, 2557, 244-245)

3. ความเป็นมาของแนวคิดเรื่องบารมี

แนวคิดเรื่องบารมีในพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของศาสนาพุทธตั้งแต่ยุคแรกเริ่มที่มีการแบ่งแยกเป็นนิกายอันเนื่องมาจากความเห็นและการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่แตกต่างกัน โดยตามคัมภีร์มหายานได้กล่าวถึงเหตุการณ์หลังการทำปฐมสังคายนาว่าภิกษุจำนวนหนึ่งมีมติที่ต้องการลดหย่อนสิกขาบทตามพระพุทธานุญาต ส่งผลให้แนวทางการปฏิบัติในแต่ละกลุ่มเริ่มแตกต่างกัน จนเมื่อผ่านไป 100 ปี หลังพุทธปรินิพพาน เกิดข้อขัดแย้งเกี่ยวกับข้อปฏิบัติ 10 ประการระหว่างภิกษุเมืองเวสาลี เป็นเหตุให้เกิดการประชุมที่เรียกว่า “มหาสังคิติ” และการแบ่งแยกฝ่ายที่ยึดถือมติของพระเถระจากปฐมสังคายนา เรียกว่า “เถรวาท”

ต้องฝึกฝนและพัฒนาโดยในคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรได้กล่าวถึงบารมี 6 ประการ ได้แก่ 1.ทานปารมิตา (ทานบารมี) 2.ศีลปารมิตา(ศีลบารมี) 3.ขันติปารมิตา(ขันติบารมี) 4.วิริยปารมิตา(วิริยบารมี) 5.สมาธิปารมิตา (สมาธิบารมี) 6.ปัญญาปารมิตา(ปรัชญาปารมิตา) ในระยะหลัง คัมภีร์ได้เพิ่มเติมบารมีจาก 6 ประการเป็น 10 ประการ โดยเพิ่ม อุปายเกาศัลยปารมิตา และ ปณิธานปารมิตา พลปารมิตาและชญาณปารมิตาเข้าไป ดังนี้ 1.ทานปารมิตา 2.ศีลปารมิตา 3.ขันติปารมิตา 4.วิริยปารมิตา 5.สมาธิปารมิตา 6.ปัญญาปารมิตา 7.อุปายเกาศัลยปารมิตา 8.ปณิธานปารมิตา 9.พลปารมิตาและ10.ชญาณปารมิตา (สุวิญ รักษิตย์, 2552, 95) บารมีเหล่านี้มีความสำคัญในการพัฒนาจิตให้ก้าวสู่ความสมบูรณ์ทั้งในด้านปัญญาและคุณธรรมซึ่งจะช่วยให้โพธิสัตว์สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างแท้จริง การเพิ่มจำนวนบารมีจาก 5 เป็น 10 ประการสะท้อนถึงวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ในมหายานที่มุ่งพัฒนาโพธิสัตว์ให้มีคุณสมบัติครบถ้วนเพื่อที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเต็มที่แม้จะยังไม่บรรลุพุทธภูมิก็ตาม (พระมหาหมื่นวรินทร์ ปรีสุตโต, 2557, 254-257).

5. การบำเพ็ญบารมี

แนวคิดของมหายานเชื่อว่าพระโพธิสัตว์จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตโดยมีจำนวนมากมายจนไม่สามารถนับได้ซึ่งมีจำนวนมากกว่าทรายในทะเล พระโพธิสัตว์เหล่านี้ได้พ้นจากทุกข์แล้วแต่ยังคงช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์จนกว่าทุกชีวิตจะบรรลุพุทธธรรม เมื่อสรรพสัตว์ทั้งหลายหลุดพ้น พระโพธิสัตว์จึงจะบรรลุพุทธภูมิในภายหลัง มหายนายังเชื่อว่าทุกคนสามารถตรัสรู้ได้ เพราะมนุษย์ทุกคนมีโพธิญาณภายในตัวเองอยู่แล้ว การบรรลุพุทธภูมิเป็นอุดมการณ์ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ไม่จำกัดเพศหรือวัยและไม่จำเป็นต้องบวช โดยผู้ที่ตั้งใจจริงสามารถบรรลุพุทธภูมิได้ตามความประสงค์ นอกจากนี้สรรพสัตว์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่นๆก็สามารถบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ได้ด้วยการสั่งสมบารมีและการทำความดีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ต่าง ๆ (ประพจน์ อัครวิรุฬหการ, 2557, 231)

6. ลำดับการบำเพ็ญบารมี

การบำเพ็ญบารมีในคัมภีร์พุทธศาสนามหายนจะมีลำดับต้องดำเนินการตามหลักการที่ระบุในมหายานสูตรและลังการสูตร โดยการบำเพ็ญปารมิตา เช่น ทานและศีล ต้องสอดคล้องกับเหตุ 3 ประการ ดังนี้ 1.ตามการเกิดขึ้นของธรรมที่สัมพันธ์กันคือพระโพธิสัตว์เมื่อไม่สนใจในสมบัติและเลือกปฏิบัติตามศีลก็จะเกิดความอดทน จากนั้นเริ่มพยายามด้วยความเพียรและเมื่อมีความเพียรแล้ว สมาธิจะเกิดขึ้นเมื่อจิตสงบแล้วก็สามารถเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง 2.ตามลำดับของปารมิตาคือการบำเพ็ญปารมิตาจะเป็นไปตามลำดับจากธรรมที่ต่ำสุดไปยังธรรมที่สูงที่สุด เช่น ทานเป็นธรรมที่ต่ำกว่าศีล ศีลต่ำกว่าความอดทนเป็นต้น จนถึงการบรรลุถึงธยานหรือปรัชญา 3.ตามลำดับความหยาบและละเอียดของปารมิตาการบำเพ็ญปารมิตาข้อแรกจะเป็นสิ่งที่หยาบ เช่น ทานและต่อมาจะละเอียดขึ้น เป็นศีลและละเอียดไปเรื่อยๆนำไปสู่การหยั่งรู้ในสภาวะที่เป็นสัจจะ การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนามหายนตามคัมภีร์มหาวิตถุกล่าววว่าพระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญบารมี 6 ประการเบื้องต้นก่อน

1. ทานปารมิตา: การให้ บริจาคหรือการเสียสละสิ่งของและชีวิตในยามจำเป็นรวมทั้งความรู้โดยไม่ยึดติด

2. ศีลปารมิตา: การรักษาศีลและปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด

3. กษานติปารมิตา: ความอดทนต่ออุปสรรคและความท้าทายรวมถึงความสามารถในการอดทนต่อการกระทำที่ไม่ดีหรืออารมณ์ร้ายจากผู้อื่น

4. วีรยปารมิตา: ความมุ่งมั่นและความเพียรพยายามไม่ย่อท้อ

5. ธยานปารมิตา: การบำเพ็ญสมาธิจนถึงระดับฌานสูง

6. ปรีชญาปารมิตา: ปัญญาในการเข้าใจถึงความเป็นสัจจตาของสิ่งทั้งหลาย

คัมภีร์ทศภูมิสูตรได้เพิ่มบารมีอีก 4 ประการ เพื่อให้ครบกับภูมิธรรม 10 ประการ ดังนี้

1. อุปายเภคัลยปารมิตา: ความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาชีวิต

2. ปณิธานปารมิตา: ความตั้งใจมั่นต่ออุดมการณ์

3. พลปารมิตา: กำลังความแน่วแน่ในทุกสิ่งที่ตั้งใจ

4. ขญาณปารมิตา: ญาณที่ยังรู้ในสรรพสิ่ง

การบำเพ็ญบารมี 10 ประการในมหายานที่มีการเพิ่มจำนวนบารมีจาก 6 เป็น 10 ประการในคัมภีร์ทศภูมิสูตรบารมีทั้ง 10 ประการจะช่วยนำพระโพธิสัตว์เข้าสู่พุทธภาวะตามระดับภูมิธรรมที่ก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นตั้งแต่การบำเพ็ญทานไปจนถึงขญาณปารมิตาซึ่งบรรลุพุทธภาวะอย่างสมบูรณ์จึงทำให้ระบบภูมิธรรม 10 ประการสมบูรณ์ โดยภูมิธรรม 10 ประการ ที่กล่าวในทศภูมิสูตรมีการแบ่งลำดับขั้นดังนี้

1. ทุราโรหะ: ระดับเริ่มต้นของการบำเพ็ญบารมีที่พระโพธิสัตว์ต้องรักษาคุณธรรม 8 ประการ

2. พันธานามะ: ระดับที่พระโพธิสัตว์รู้สึกเบื่อหน่ายจากการเกิดในสังสารวัฏ

3. ปุชปะมณฑิตา: ระดับที่พระโพธิสัตว์เสียสละทรัพย์สินเพื่อสร้างบุญกุศล

4. รุจิรา: ระดับที่พระโพธิสัตว์งดเว้นจากอกุศลกรรม

5. จิตวิศตรา: ระดับที่พระโพธิสัตว์มองเห็นชีวิตเป็นทุกข์

6. รูปะวเต: ระดับที่พระโพธิสัตว์เข้าสู่พุทธเกษตร

7. ทุระชะยะ: ระดับที่พระโพธิสัตว์มุ่งสู่พุทธภาวะ

8. ชนมะนิเทศ: ระดับที่พระโพธิสัตว์ใกล้จะตรัสรู้

9. ยุวะราชยะ: ระดับที่พระโพธิสัตว์เสมือนพระราชา

10. อภิเศกะ: ระดับที่พระโพธิสัตว์บรรลุสู่พุทธภาวะ

โดยสรุปการบำเพ็ญบารมีในพุทธศาสนาหายนสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1.การบำเพ็ญบารมีตามลำดับต้องทำให้บริบูรณ์ก่อนแล้วจึงบำเพ็ญต่อไป (ตามมหายานสูตร) 2.การบำเพ็ญบารมีทุกข้อพร้อมกันโดยในแต่ละช่วงจะเน้นบารมีที่เด่นขึ้นในขณะนั้น (ตามทศภูมิสูตร) (พระมหามหวินทร์ ปริสุตโตโม, 2557, 259-262)

2. วิมลลาภุมิ: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้จะเป็นผู้บริสุทธิ์ ปราศจากมลทินแห่งการทุจริตและชี้แนะให้ผู้อื่นตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 โดยบำเพ็ญศีลปารมิตาและกุศลกรรมบถ

3. ประภากรวิญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้จะมีรัศมีแสงสว่างเปรียบเหมือนพระอินทร์ช่วยชี้แนะสรรพสัตว์ให้พ้นจากกามราคะ โดยบำเพ็ญกษานติปารมิตาและธรรมเช่นไตรลักษณ์

4. อรรจขมตีญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้มีรัศมีรุ่งเรืองและสามารถถอนสัณสกายทิฏฐิได้ เป็นผู้ที่มิใจอ่อนโยนและเต็มไปด้วยความกรุณา โดยบำเพ็ญวิริยปารมิตาและโพธิปักขิยธรรม 33 ประการ

5. สุทธชยาญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้ทำกิจที่ยากลำบาก 2 ประการ ได้แก่ การสั่งสอนชาวโลกและป้องกันจิตไม่ให้หมกมุ่นกับหมู่คณะ 4 โดยบำเพ็ญธยานปารมิตาและเข้าใจอริยสัจ 4

6. อภิมุขิญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้จะมุ่งไปสู่การบำเพ็ญปรัชญาปารมิตาและไม่กลับไปเป็นพระอรหันต์หรือพระปัจเจกพุทธเจ้าอีก โดยบำเพ็ญปรัชญาปารมิตาและพิจารณาโลกธาตุเป็นมาया

7. ทุรงคมาญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้จะใช้พุทธยานและมุ่งไปสู่ความบริสุทธิ์ โดยบำเพ็ญอุบายเกาศัลยปารมิตาและโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ

8. อจลาญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้ไม่หวั่นไหวกับความคิดทั้งสองด้าน โดยสามารถแปลงร่างตามความปรารถนาและเปรียบเสมือนพระมหาพรหม โดยบำเพ็ญปณิธานปารมิตา

9. สาธุมิตญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้มีความคิดดีงามและรู้ถึงธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล รวมถึงธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้า โดยบำเพ็ญพลปารมิตา

10. ธรรมเมฆาญญู: พระโพธิสัตว์ในขั้นนี้มีสมาธิและธารณีเต็มประดุจเหมือนเมฆที่เต็มไปด้วยอากาศ มีลักษณะเทียบเท่าพระพุทธเจ้าที่สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้งปวง โดยได้รับโพธิสัตว์วิโมกข์ 10 ประการและสมาธิทั้งหมด

ภูมิแต่ละขั้นนี้แสดงถึงการพัฒนาและการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในแต่ละระดับจนถึงการบรรลุโพธิญาณเต็มที่จะเห็นอย่างได้ชัดเกี่ยวกับพุทธมหายานได้แสดงการบำเพ็ญบารมีผลของการบำเพ็ญบารมีไว้อย่างชัดเจนแสดงถึงลักษณะการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายานซึ่งย่อมได้รับอิทธิพลจากแนวทางการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์อันเป็นหลักสำคัญหรือจุดมุ่งหมายของมหายาน (พระมหาหมณวินทร์ ปริสุตโตโม, 2557, 277-279)

10. บทวิเคราะห์

การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติบารมีในพระพุทธานุสณิกายมหายาน โดยเฉพาะในบริบทของ "พระโพธิสัตว์" ที่มีเป้าหมายในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์จนบรรลุพุทธภูมิ โดยการปฏิบัติบำเพ็ญบารมี 10 ประการ ซึ่งเน้นถึงโพธิจิตการบำเพ็ญเพียรทั้งในด้านคุณธรรมที่มุ่งมั่นในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ดังนั้นการปฏิบัติบารมีไม่ได้มุ่งไปเพียงแค่การพัฒนาตนเองเพื่อความหลุดพ้นแบบเถรวาทแต่ยังมีเป้าหมายที่กว้างขึ้น คือ การนำพาผู้อื่นสู่ความพ้นทุกข์ด้วยซึ่งแนวคิดของการบำเพ็ญบารมีในมหายานสอดคล้องกับการพัฒนาจิตใจไปสู่ระดับสูงของคุณธรรม เช่น การให้ทาน (ทานปารมิตา), การรักษาศีล (ศีลปารมิตา), การอดทน (ขันติปารมิตา), การมุ่งมั่น (วิริยปารมิตา), การบำเพ็ญสมาธิ (สมาธิปารมิตา) และการเข้า

ใจความเป็นบุญญา (ปัญญาปารมิตา) รวมถึงการเพิ่มเติมบารมีในระดับที่สูงขึ้นด้วยซึ่งผลของการบำเพ็ญบารมีช่วยให้พระโพธิสัตว์มีความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณ โดยการบำเพ็ญบารมีสามารถส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีบุญกุศลที่เพิ่มขึ้น สามารถชดเชยผลกระทบจากอดีตและมีคุณธรรมที่สูงขึ้นที่ช่วยให้บรรลุพุทธภูมิในอนาคต โดยบารมีในพุทธศาสนมหายานเป็นแนวคิดและหลักปฏิบัติชัดเจนเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวพุทธมหายานที่มองวิถีชีวิตแบบพระโพธิสัตว์ไม่ใช่เพียงคุณธรรมเพื่อบรรลุธรรมส่วนตัว แต่เป็นวิถีทางการเลิกลดละความเห็นแก่ตัว ซึ่งสิ่งที่โพธิสัตว์ฝึกฝนเพื่อประโยชน์สุขของสรรพสัตว์โดยการปฏิบัติอย่างโพธิสัตว์ไม่ใช่เพียงแค่การฝึกบารมีทั้ง 10 แต่ต้องมีโพธิจิตที่มุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ บารมีที่โพธิสัตว์ฝึกฝนจึงถูกพัฒนาด้วยเจตนาที่ต้องการนำพาความสุขมาให้กับสรรพสัตว์และทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความสุขของตนและของผู้อื่น หากมองประโยชน์ในด้านสังคมแนวทางการบำเพ็ญบารมีที่ลึกซึ้งจากโพธิจิตที่มีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่นหรือทำประโยชน์สังคมก่อนประโยชน์ตนเป็นชีวิตที่เป็นประโยชน์โดยจัดความขัดแย้งทั้งภายใน(จิตของผู้ปฏิบัติ)และภายนอก(มุ่งขจัดปัดเป่าความทุกข์ของสรรพสัตว์ให้หมดไป)หาใช่เป็นชีวิตที่มุ่งกอบโกยผลประโยชน์หรือความสุขส่วนตนชาวพุทธมหายานก็เชื่อว่าจะทำให้เกิดการเข้าถึงพุทธภูมิได้ ดังนั้นแนวคิดเรื่องการบำเพ็ญบารมีเช่นนี้เป็นตัวอย่างของจิตใจที่อุทิศตนเพื่อสรรพสัตว์อย่างไม่เห็นแก่ตนนำไปสู่การหลุดพ้นของผู้ปฏิบัติตามมาซึ่งเป็นสาระสำคัญในพุทธศาสนมหายาน

11. บทสรุป

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติบารมีหรือปารมิตาในพระพุทธศาสนานิกายมหายานความหมายลึกซึ้งและกว้างขวาง มีการพัฒนาขึ้นหลังการแยกออกจากนิกายพุทธดั้งเดิมหลังจากพุทธปรินิพพาน โดยเน้นการฝึกฝนคุณธรรม เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นรวมถึงสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ โดยการบำเพ็ญบารมีทั้ง 10 อันได้แก่ การให้ทาน (ทานปารมิตา), การรักษาศีล (ศีลปารมิตา), ความอดทน (ขันติปารมิตา), การพยายาม (วิริยปารมิตา), การบำเพ็ญสมาธิ (สมาธิปารมิตา), การเข้าใจความเป็นจริง (ปัญญาปารมิตา) ความเฉลียวฉลาด(อุบายเกาศัลยปารมิตา), ความตั้งใจมั่นต่ออุดมการณ์ (ปณิธานปารมิตา), กำลังความแน่วแน่ในทุกสิ่งที่ตั้งใจ(พลปารมิตา)และญาณที่หยั่งรู้ในสรรพสิ่ง(ขญาณปารมิตา) โดยบารมีในที่นี้หมายถึงการฝึกฝนและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องให้เกิดคุณธรรมสูงสุด โดยการปฏิบัติผ่านแต่ละข้อมีความละเอียดในการปฏิบัติมีการพัฒนาไปสู่บารมีที่มากขึ้นในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นตามระดับภูมิธรรมดังนั้นแนวคิดบารมีเป็นเครื่องมือเพื่อการบำเพ็ญคุณธรรมคุณธรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางจิตวิญญาณสูงสุดโดยการอย่างถึงที่สุดเพื่อพาสรรพสัตว์ข้ามฝั่งจากการเวียนว่ายตายเกิดไปสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งทางมหายานเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีโพธิจิตสามารถบรรลุพุทธภูมิมีการบำเพ็ญบารมีและการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตที่บริสุทธิ์จากปณิธานที่แท้จริงเพื่อถึงภูมิแต่ละขั้นแสดงถึงการพัฒนาและการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในแต่ละระดับจนถึงการบรรลุโพธิญาณนั่นเอง

บรรณานุกรม

พระมหาหมวันทร์ ปุริสุตโตโม. (2557). *เปรียบเทียบคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุวิญ รักษ์สัตย์. (2552). **พระพุทธศาสนามหายาน**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาวัดอาวุธวิกสิตาราม.

มนัสวี ศรีนนท์. (2564). **แนวคิดและหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนามหายาน**. วารสารปารมิตา ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564) ศูนย์วิจัยธรรมศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2543). **พุทธศาสนามหายาน (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

พระมหาวิชาญ กำเนิดกลับ. (2549). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรรยาวดาร**. ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประพจน์ อัครวิรุฬหการ. (2557). **โพธิสัตว์จรรยา: มรรคาเพื่อบรรลุ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร โพธิ์นันทะ, (2522). **ประวัติพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

ศึกษาวิเคราะห์ระบบการศึกษา: ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่พึงประสงค์

Analytical Study of Educational System: Problems and Development

Approaches towards Desired Education

อริสา สายศรีโกศล

Arisa Saisrikoso

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

Manatsawee Monpannawattana

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative learning Mahidol University

E-mail: arisa.saisrikosol@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 26 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาระบบการศึกษาไทยในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่พึงประสงค์ จากการศึกษพบว่า ปรัชญาการศึกษาไทยจำแนกเป็น 4 ยุค คือ 1) ยุคสมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น 2) ยุคปรับปรุงการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 3) ยุคสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และ 4) ยุคสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ทั้งสี่ยุคสมัยนี้ถือเป็นความแตกต่างด้านปรัชญาการศึกษาไทย โดยเฉพาะในยุคที่ 4 ที่มีลักษณะเป็นการศึกษาสมัยใหม่ตามแนวคิดพัฒนาการนิยมอัตถิภาวนิยมและปรัชญาวิเคราะห์ หากเปลี่ยนเทียบกับคลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลง ยุคที่ 4 นี้ถือเป็นคลื่นลูกที่ 5 ที่เป็นการศึกษายุคโลกาภิวัตน์หรือศตวรรษที่ 21 ดังนั้น จะเห็นว่า ตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นต้นมา รัฐบาลไทยได้กำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งในปัจจุบันเป็นฉบับที่ 10 แผนเหล่านี้กำหนดให้พัฒนาระบบการศึกษาหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ระบุถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 8 ประการ การจัดการศึกษาในทุกช่วงชั้นจึงต้องคำนึงถึงคุณลักษณะดังกล่าว ถึงกระนั้น การจัดระบบการศึกษาไทยก็เกิดปัญหาที่สามารถสรุปได้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านผู้ปฏิบัติการ 3) ด้านระบบการศึกษา ทั้งนี้ เป็นเพราะความก้าวหน้าและความ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้บุคลากรทางการศึกษา รวมถึงนักเรียนและผู้ปกครองไม่สามารถนำความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม จึงทำให้เกิดปัญหาโดยภาพรวม คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาตามมา ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สามารถสรุปเป็น 2 แนวทาง คือ 1) แนวทางด้านนโยบาย 2) แนวทางด้านความร่วมมือในการแก้ไของค์ความรู้ที่ค้นพบจากบทความนี้ คือ การได้กรอบแนวคิดที่เป็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่พึงประสงค์บนฐานคิดของปรัชญาการศึกษาไทยยุคที่ 4 ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ : ระบบการศึกษา, การพัฒนาการศึกษา, การศึกษาที่พึงประสงค์

ABSTRACT

This article is to study the Thai education system in terms of problems and desirable approaches to educational development. From the study, it is found that Thai educational philosophy is classified into 4 eras: 1) the Sukhothai period to the early Rattanakosin period, 2) the era of educational improvement during the reign of King Rama V, 3) the era before the change of the regime, and 4) the era after the change of the regime. These four eras are considered to be differences in Thai educational philosophy, especially in the 4th era which is characterized by modern education according to progressivism, existentialism, and analytical philosophy. If compared with the wave of change, this 4th era is considered to be the 5th wave which is the study of the era of globalization or the 21st century. Hence, it will be seen that from after the regime change onwards. The Thai government has established National Education Plans which are currently in 10th version. These plans require the development of the education system in many areas, especially the establishment of the 2008 Basic Education Core Curriculum which specifies desirable education. There are 8 characteristics of students. The organization of education at every level has to take into account these characteristics. However, the organization of the Thai education system has problems that can be summarized into 3 areas: 1) the policy, 2) the operator, 3) the educational system. This is because of the rapid progress and changes in information technology make educational personnel, including students and parents being unable to use the advancement of information technology in education in a thorough and equitable manner. As a result, the overall problem is the problem of inequality in education. The approaches to solving these problems can be summarized into 2 approaches: 1) policy and 2) cooperation in solving problems. The knowledge discovered from this article is to obtain a problematic conceptual framework and a desirable approach to educational development

based on the ideas of the 4th era of Thai educational philosophy which is linked to the era of globalization.

Keywords : Educational System, Educational Development, Desired Education

1. บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญเพราะเป็นรากฐานที่ช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ เป็นกลไกที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาและสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ชาติ ทั้งนี้ ผู้ที่ได้รับการศึกษาย่อมมีหลักคิดและปฏิบัติที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของตนและปัญหาสังคม ซึ่งส่งผลดีต่อความเป็นเอกภาพของสังคมและการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลกได้ รัฐบาลในทุกสมัยจึงให้การสนับสนุนนโยบายและงบประมาณในการจัดการศึกษา แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น งบประมาณค่อนข้างจำกัด การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่ทันสมัย ระบบสาธารณูปโภคที่ไม่เอื้อต่อการศึกษที่เหมาะสม อาคารเรียนไม่เพียงพอ การขาดแคลนบุคลากรทางด้านการสอน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและมีขนาดเล็ก เนื่องจากการจัดสรรบุคลากรทางด้านการศึกษาจะพิจารณาสัดส่วนกับผู้เรียนทำให้การจัดสรรบุคลากรกระจุกตัวอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาแก่โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและมีขนาดเล็ก หน่วยงานด้านการศึกษได้ทราบถึงปัญหาดังกล่าวจึงพยายามในการแก้ไขปัญหาด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสนับสนุนการศึกษาในชุมชนแต่ละเขต พื้นที่ นอกจากนี้ ยังสร้างความตระหนักรู้ของผู้ปกครองและประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา แก่ลูกหลาน อันเป็นการสร้างความเจริญในพื้นที่โดยมีเป้าหมายของการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครอง และชุมชนในการจัดการศึกษา (พิมพ์พิชมณูช สุภายอง, 2563)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โดยระบุไว้ในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนที่มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดโดยที่กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 24 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผลผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน อำนวยความสะดวก ให้แก่ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งผู้เรียนและผู้สอน และผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน

มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และรัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญในการมุ่งเน้นให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม และจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ฉะนั้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงต้องจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อันเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาตนเองแบบยั่งยืนสู่ความเป็นคนเก่ง ดีมีสุข เกิดการพัฒนาทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมพร้อมกัน ซึ่งครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ด้วยความจำเป็นอย่างยิ่งว่าครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนต้องทบทวนบทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และอาจบูรณาการส่งเสริมการใช้การวิจัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม ครูส่วนใหญ่ยังเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน โดยสถานศึกษาและครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ได้มากเท่าที่ควร ซึ่งผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า สถานศึกษาที่มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประมาณร้อยละ 39.2 และมีสถานศึกษาร้อยละ 34.2 ที่ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครูยังไม่เข้าใจวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้วิธีมอบหมายงานให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง จึงทำให้ผู้เรียนมีภาระงานมากเกินไป ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตและกายของผู้เรียน บางคนเกิดความเบื่อหน่าย หนีเรียน ลอกงานเพื่อน ดังนั้น ปัญหาของวิธีการจัดการเรียนการสอนจึงอยู่ที่การนำไปปฏิบัติและการปรับตัวไม่ทันของผู้สอน ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดในการนำไปปฏิบัติและส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้เรียน

2. ประวัติปรัชญาการศึกษาไทย

หากพิจารณาปรัชญาการศึกษาไทยพบว่า แนวทางการศึกษาไทยยังไม่มีปรัชญาการศึกษาโดยตรง กล่าวคือ ยังไม่มีถ้อยแถลง (Statements) ที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทยโดยเฉพาะหรือที่ไทยกล่าวให้รับรู้โดยทั่วไป ผู้บริหารการศึกษาหรือนักการศึกษาจึงอาศัยหลักปรัชญาการศึกษาตามที่ตนได้ศึกษามาจากต่างประเทศเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม วิธีการจัดการศึกษานั้นพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาไทย จำเป็นต้องอาศัยวิธีทางอ้อม คือ การพิจารณาจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และประวัติการศึกษา ซึ่งแหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ประกอบการศึกษาเพื่อให้เข้าใจในปรัชญาการศึกษาไทยส่วนใหญ่จะอาศัยคำแถลงนโยบายของรัฐบาล ประกาศนโยบายการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติที่ปรากฏในที่ต่าง ๆ ข้อมูลเหล่านี้พอจะทำให้เข้าใจปรัชญาการศึกษาการศึกษาไทยบ้าง เพราะเป็นข้อมูลที่สะท้อนปรัชญาของผู้บริหารประเทศหรือผู้นำประเทศอยู่บ้าง (สมบุญ พรหมภาพ, 2524) ด้วยเหตุผลนี้ ปรัชญาการศึกษาไทยจึงต้องอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์การศึกษาไทยเป็นฐานคิดในการศึกษาแต่ละยุค (เกรียงศักดิ์ รอดเย็น, 2534) ดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยสุโขทัยจนถึง พ.ศ. 2411) การศึกษาของไทยตั้งแต่กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 นับเป็นการศึกษาแบบโบราณที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยจัดการศึกษาภายในวัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาในสมัยนั้น ผู้ต้องการศึกษาจะมอบตัวเป็นศิษย์วัด (ดวงเดือน พิศาลบุตร, 2530) แนวทางการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคนเป็นคนดีในสังคม หลักสูตรที่สอนมักเป็นการอบรมด้านศีลธรรมจรรยาและเรื่องประเพณีค่านิยมต่าง ๆ สถาบันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด วัง หมู่บ้าน ญาติพี่น้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้การศึกษอบรมเกี่ยวกับระเบียบประเพณี ศีลธรรม จริยธรรมต่าง ๆ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2529) อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของไทยในช่วงนั้นมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดการจัดการศึกษาของไทยในระยะแรกมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่า ปรัชญาการศึกษาหรือแนวความคิดทางการศึกษาของไทยยุคโบราณมีความสอดคล้องกับปรัชญาทางการศึกษาตามแนวคิดประเพณีนิยม (Conventionalism) หรืออนุรักษนิยม (Conservatism) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับแนวคิดจิตนิยม (Idealism) เป็นอย่างมาก

ยุคที่ 2 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยปรับปรุงการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2453) ปรัชญาการศึกษาของไทยในยุคนี้ตกอยู่ในระยะของการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงวางนโยบายที่จะปรับปรุงการศึกษาของไทยให้เป็นแบบอย่างประเทศตะวันตกเพื่อปฏิรูปการปกครองให้เป็นแบบใหม่และเพื่อรักษาพระราชอาณาเขตของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ปรัชญาการศึกษาของไทยในสมัยนี้เป็นปรัชญาการศึกษาตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษ เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวว่า เป็นปรัชญาใด แต่การศึกษาในช่วงนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบของการสืบทอดวัฒนธรรม ค่านิยมและการสร้างคนเพื่อระบบราชการ ซึ่งเป็นทัศนะของปรัชญาในกลุ่มปรัชญาอนุรักษนิยม อาจจะเป็นปรัชญาสารัตถนิยม จิตนิยม สังคมนิยม ซึ่งจิตนิยมและสังคมนิยมต่างก็เป็นปรัชญาพื้นฐานของสารัตถนิยม (Essentialism)

ยุคที่ 3 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2453-2475) ปรัชญาการศึกษาในช่วงนี้ยังมีแนวความคิดแบบเดิม เป็นการสืบต่อปรัชญาการจัดการศึกษาในยุคที่ 2 โดยการจัดการศึกษาในช่วงนี้ยึดรูปแบบการจัดการศึกษาของประเทศอังกฤษเป็นหลัก เช่น การมีรายวิชาสมาคมบริหาร ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับมารยาททางสังคม หลักการบริหาร รวมถึงยิมนาสติก ซึ่งสอดคล้องการศึกษาในประเทศยุโรปในสมัยนั้น ตลอดจนการจัดการศึกษาเกี่ยวกับวิชาลูกเสืออันเป็นศึกษาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับการปกป้องและรักษาเอกราชของชาติ อย่างไรก็ตาม ปรัชญาการศึกษาของไทยในช่วงนี้จึงมีลักษณะเป็นปรัชญาการศึกษาตามแบบของอังกฤษหรือปรัชญาการศึกษาในกลุ่มอนุรักษนิยม

ยุคที่ 4 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ปรัชญาการศึกษาในสมัยนี้เป็นการศึกษาที่ดำเนินการบนพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การดำเนินตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับต่าง ๆ เช่น ฉบับ พ.ศ. 2475 ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา ฉบับ พ.ศ. 2479 ในสมัยพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ฉบับ พ.ศ. 2494 ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ฉบับ พ.ศ. 2503 ในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ฉบับ พ.ศ. 2512 ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ฉบับ พ.ศ. 2520 ในสมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ฉบับ พ.ศ. 2535 ในสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน ฉบับ พ.ศ. 2545-2559 ในสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ฉบับ ปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 ในสมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และฉบับ พ.ศ. 2560 - 2579 ในสมัยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยเฉพาะในฉบับ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ไว้ 4 ประการ คือ 1) หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน 2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง 3) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม และมีวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ (Vision) ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จากการจัดการศึกษาของไทยภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นพื้นฐานในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จึงทำให้ปรัชญาการศึกษาไทยในยุคนี้มีลักษณะเป็นปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่เผยแพร่ในประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของไทยปัจจุบัน มีนักวิชาการบางท่านเห็นว่า มีลักษณะเป็นแนวคิดแบบอัตถิภาวนิยม (Existentialism) และปรัชญาวิเคราะห์ (Philosophical Analysis) (สังัด อุทรานันท์, 2532; สมชาย รัตนทองคำ, 2558) โดยมองว่า 1) ความเชื่อและเป้าหมายของการศึกษาของคนสมัยนี้ที่มีอิสระภาพในการเลือกการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพหลังจบการศึกษาไปแล้ว ดังนั้น ทุกคนจึงมีสิทธิเสรีภาพที่ปราศจากเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ของสังคมที่จะเลือกศึกษา และเป้าหมายการศึกษาก็มุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้ค้นพบตัวตนที่แท้จริงของเขา 2) ลักษณะผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนมีเสรีภาพอย่างมากในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา การศึกษาของไทยปัจจุบันจึงมีโรงเรียนที่เปิดสอนตามความสามารถของผู้เรียนอย่างมาก 3) ลักษณะครูผู้สอน ครูจะมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน โดยครูจะพยายามสอนให้ผู้เรียนเข้าใจว่าชีวิตเป็นของตัวผู้เรียนเอง ดังนั้น ผู้เรียนควรเป็นผู้กำหนดแนวทางชีวิตของตนเอง หลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลและคำแนะนำจากครูไปแล้ว ลักษณะของครูจึงมีลักษณะเป็นผู้แนะนำและผู้ร่วมคิดร่วมทำกับผู้เรียน 4)

ลักษณะหลักสูตรหรือเนื้อหา หลักสูตรในปัจจุบันจะให้ความสำคัญกับรายวิชาต่าง ๆ อย่างเสมอภาคกัน โดยทุกคนสามารถออกแบบเนื้อหาการเรียนรู้ได้ในฐานะผู้มีส่วนได้เสียกับหลักสูตร เช่น การให้ข้อมูลการเรียนรู้ในฐานะศิษย์เก่าหรือศิษย์ปัจจุบัน ผู้ใช้บัณฑิต ผู้ประกอบการ ฯลฯ ดังนั้น ทุกรายวิชาจึงมีความสำคัญกับผู้เรียน เพราะนั่นหมายถึง การเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับตนและการนำไปประกอบอาชีพในอนาคต 5) หลักการจัดการเรียนการสอน ตามทัศนะของการศึกษาศาสตร์นี้จะเน้นการศึกษาที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งแต่ละสถาบันก็มีอิสระในการกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนด้วยตนเอง เช่น การสอนแบบไม่มีชั้นเรียน การจัดกลุ่มผู้เรียนตามกลุ่มอายุ การเรียนแบบสะสมหน่วยกิต การเรียนแบบเทียบโอนหน่วยกิต การเรียนระบบออนไลน์ ฯลฯ

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

จากปรัชญาการศึกษาไทยทั้ง 4 ยุค ทำให้รัฐบาลไทยได้กำหนดทิศทางการศึกษา ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นจากการกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของระบบการศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ในฐานะผู้ดูแลการศึกษาของประเทศได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ด้วยการวางกฎเกณฑ์ประการหนึ่งไว้ในหลักสูตรแกนกลางฉบับนี้ นั่นคือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณลักษณะเหล่านี้กำหนดไว้เพื่อพัฒนานักเรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก อันประกอบหลัก 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ คุณลักษณะเหล่านี้ ฐิตารีย์ กุลวงศ์คณะศ (2562) อธิบายความหมายไว้ว่า 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนาและเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องประพฤติ ตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ 3) มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัวโรงเรียนและสังคม 4) ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 5) อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 6) มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงาน ด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย 7) รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และ 8) มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน การอธิบายความนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนิพนธ์ ยศดา (2556) ศศิธร วีราวุธ (2552) สำลี สีลาโคตร (2553) และอเนก นาคเจริญ (2554) ที่มองว่า เป็นคุณลักษณะที่สถานศึกษา ชุมชนและสังคมต้องการให้เกิดแก่นักเรียน อันเป็นความเชื่อ

ของคนหรือของสังคมที่เห็นว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่า เป็นคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิกภาพ ระเบียบวินัย กิริยามารยาทที่ดีที่สังคมต้องการ เมื่อผู้เรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันแล้วจะเป็นปัจจัยพื้นฐานให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและช่วยพัฒนาประเทศชาติได้

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันทำให้สังคมต้องปรับตัวตามกระแสความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมถึงผลกระทบด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนและทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ ดังจะเห็นว่า สังคมโลกได้จำแนกเป็นคลื่น 5 ลูก (พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ ภักดี โพธิ์สิงห์ และสัญญา เคนาภูมิ, 2559) ได้แก่ คลื่นลูกที่ 1 คือ ยุคสังคมเกษตรกรรม เป็นยุคที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่เกษตรเป็นตัวดัชนีวัดความเจริญมั่งคั่งของประเทศ คลื่นลูกที่ 2 คือ ยุคสังคมอุตสาหกรรม ยุคที่ใช้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรหรือทุนเป็นตัวดัชนีวัดความเจริญรุ่งเรือง คลื่นลูกที่ 3 คือ ยุคสังคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารจากเทคโนโลยีเป็นตัวดัชนีวัดความเจริญก้าวหน้า คลื่นลูกที่ 4 คือ ยุคสังคมแห่งความรู้ โดยใช้ความสามารถในการครอบครองความรู้หรือข้อมูลข่าวสารเป็นตัวดัชนีวัดความเจริญรุ่งเรือง และคลื่นลูกที่ 5 คือ ยุคปรัชญาสังคมหรือสังคมแห่งปัญญา โดยใช้ปัญญาวิธีเป็นตัวดัชนีวัดความเจริญมั่งคั่ง

4. ปัญหาระบบการศึกษาไทย

จากคลื่นของสังคมโลกเหล่านี้ จะเห็นว่า คลื่นลูกที่ 3-5 เป็นยุคของสังคมที่เริ่มเข้าประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผลที่ตามมาของเทคโนโลยี ก็คือ ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ อันส่งผลให้เกิดปัญหาระบบการศึกษาไทยตามมาอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ดังผลของการติดตามการปฏิรูปการศึกษาในรอบ 6 ปี หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (บุญนิสา ส่งแสง, ม.ป.ป.) โดยประเมินจากคุณภาพภายนอกสถานศึกษา 17,562 แห่งทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 49.1 ของโรงเรียนทั้งหมด พบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังมีคุณภาพอยู่ในระดับร้อยละ 39.2 การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ ยังมีคุณภาพอยู่ในระดับร้อยละ 13.5 และครูสามารถนำผลการประเมินมาปรับการเรียนและเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพ อยู่ในระดับร้อยละ 21.6 ของสถานศึกษาทั้งหมด การประเมินคุณภาพทางด้านผู้เรียนพบว่า ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำมากในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในคุณภาพระดับดีเพียงร้อยละ 11.1 และการมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพดีเพียงร้อยละ 26.5 ของสถานศึกษาทั้งหมด ส่วนผลการประเมินของผู้ตรวจราชการพบว่า โครงสร้างการบริหารการศึกษาในส่วนกลางยังขาดการประสานเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ ส่วนภูมิภาคพบว่า ผู้แทนกระทรวงในจังหวัดยังไม่ชัดเจน การกระจายอำนาจไม่เป็นไปตามกฎหมาย โดยเฉพาะครูจำนวนมากยังสอนในรูปแบบเดิม การขาดความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะการจัดการเรียนการสอน ครูใน

โรงเรียนขนาดเล็กขาดโอกาสพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากไม่สามารถตั้งห้องเรียนได้ การติดตามผลยังไม่เข้มแข็งและไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษา จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้เบื้องต้นว่า การปฏิรูประบบการศึกษาของไทยตามปรัชญาการศึกษาในยุคที่ 4 ตั้งแต่สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้น ยังพบปัญหาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่เนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาปรับตัวยังไม่ทันเท่าที่ควร ซึ่งหากสรุปประเด็นที่ทำให้การศึกษาของไทยพัฒนาค่อนข้างช้า สามารถวิเคราะห์ได้ใน 3 ด้าน (บุญนิสา ส่งแสง, ม.ป.ป.; กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565; The Visual by Thai PBS. (22 ธันวาคม 2565) ดังนี้

1. ด้านนโยบาย ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายในระดับประเทศ ดังจะเห็นได้ว่า รัฐบาลให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาน้อยกว่าเรื่องอื่น ทั้ง ๆ ที่การศึกษาถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ แต่ปัญหาที่พบ คือ ผู้ที่มารับผิดชอบกำกับดูแลการศึกษาของชาติไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์ทางด้านการบริหารการศึกษาเท่าที่ควร เมื่อเข้ามารับผิดชอบงานทางด้านการศึกษาแล้วไม่สามารถกำหนดนโยบายด้านการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จได้ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลกระทบต่อการปฏิรูปการศึกษาและแนวทางการปฏิบัติกับบุคลากรทางการศึกษา ทั้ง ๆ ที่ในแวดวงการศึกษาที่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ปัญหาในสถานศึกษาของไทยส่วนหนึ่งจึงเป็นเรื่องของนโยบายการศึกษา อันทำให้สถานศึกษาขาดอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการ รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชนและสังคม นอกจากนี้ ยังขาดแคลนบัณฑิตที่มีความสามารถตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีแผนงานที่เป็นกลไกกำกับการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ จึงทำให้สถาบันการศึกษาผลิตบัณฑิตสู่ตลาดแรงงานอย่างไม่มีทิศทาง เช่น การขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ ในขณะที่บัณฑิตบางสาขามีล้นตลาด

2. ด้านผู้ปฏิบัติการ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนี้ คือ ครู ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน ในอดีตครูเป็นอาชีพหนึ่งที่มีเกียรติ เป็นผู้รอบรู้และเป็นที่นับถือของคนในสังคม แต่ในปัจจุบันบทบาทของครูค่อย ๆ เลือนหายไป เริ่มตั้งแต่การสอบเข้ามหาวิทยาลัยในคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ ซึ่งทำหน้าที่ผลิตครูโดยตรง ก็พบว่า ผู้สมัครให้ความสนใจน้อย และเป็นคณะที่เลือกอันดับท้าย ๆ บางครั้งหากสอบเข้าคณะอื่นไม่ได้ก็จะเลือกคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ ดังนั้น ผู้ที่จบไปเป็นครูส่วนหนึ่งจึงไม่ได้สมัครใจหรือชอบที่จะเป็นครูตั้งแต่แรกเริ่ม จึงทำให้ผู้ที่ต้องการเป็นครูจริง ๆ มีจำนวนน้อยลง ครูบางคนก็อาจมีจิตวิญญาณในความเป็นครูน้อย จึงส่งผลกระทบอย่างอื่นตามมา เช่น การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู การช่วยข่วยในการพัฒนาศักยภาพตนเองตลอดเวลา รวมถึงปัญหาที่เป็นปัจจัยภายนอก เช่น สวัสดิการครูที่ไม่เพียงพอ เงินเดือนน้อย การเลื่อนขั้นไม่เป็นธรรม ภาระงานล้นตัว โดยเฉพาะงานอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เช่น งานสารบรรณ งานการประเมินผล รวมถึงงานสังคมภายนอกที่ครูต้องช่วยเหลือชุมชน ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดภาระแก่ครูที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในอาชีพตนเอง เช่น การเป็นหนี้สินส่วนตัว เพราะเงินเดือนน้อยเมื่อเทียบกับค่าครองชีพหรือค่าใช้จ่ายทางสังคมปัจจุบันที่เพิ่มมากขึ้น แต่ก็อาจมีครูบางคนที่ใช้จ่ายเกินตัวหรือไม่รู้จักวางแผนชีวิตจึงทำให้

เกิดภาระหนี้สิน นอกจากนี้ ยังพบว่า ครูส่วนหนึ่งหารายได้เลี้ยงครอบครัวมากกว่าการสอนหนังสือ เช่น การสอนพิเศษ การทำอาชีพเสริม จึงส่งผลต่อจิตวิญญาณของความเป็นครูน้อยลง สิ่งเหล่านี้เกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงของอาชีพครูที่ลดน้อยลง จึงทำให้ความเป็นครูเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่ได้อยู่ที่ตัวครูหรือสถานศึกษาอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองภายนอกที่อยู่เหนือการบริหารจัดการของครูเอง จากปัญหาเหล่านี้กระทรวงศึกษาธิการจึงพยายามแก้ปัญหาด้วยการนำคนเก่งและคนดี (วิชาจะระณะสัมปันโน) เข้าสู่วิชาชีพครู โดยการคัดเลือกนักเรียนที่เก่งที่สุดในแต่ละจังหวัดให้เข้ารับการศึกษาคือในด้านการศึกษาฝึกหัดครู ครูในช่วงนั้นจึงเป็นคนเก่งของประเทศและมักประสบความสำเร็จทั้งในด้านการพัฒนานักเรียนและชีวิตส่วนตัว อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยมีความต้องการครูสูงขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเร่งผลิตครูมากขึ้นเป็นเงาตามตัวโดยปราศจากการวางแผนที่เหมาะสม สถาบันฝึกหัดครูจึงเปิดสอนในภาคพิเศษและภาคสมทบอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุนี้ ผู้สำเร็จการศึกษาสายครูจึงมีจำนวนมากเกินความต้องการของตลาดแรงงานและส่งผลให้ตกงานในที่สุด ดังนั้น ผู้สอบเข้ามหาวิทยาลัยรุ่นต่อมาจึงไม่เลือกเรียนสายครูหรือเลือกเป็นลำดับสุดท้าย เพราะไม่มั่นใจในโอกาสที่จะได้งานทำหลังจบการศึกษา ปัญหาดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับระบบอุปสงค์อุปทานของการผลิตบัณฑิตในสายครูที่ต้องร่วมกันวางแผนแก้ไขในระยะยาว

3. ด้านระบบการศึกษาไทย การศึกษาไทยมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมไทยโบราณที่สอนให้เคารพเชื่อฟังครูผู้ใหญ่และครูอาจารย์ ดังจะเห็นจากการประกอบพิธีไหว้ครู อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมบางอย่างที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ก็คือ ครูบางคนมักจะดุ จึงทำให้นักเรียนกลัวและเชื่อฟังอย่างมากโดยไม่กล้าถามหรือตอบ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นอุปนิสัยส่วนตัวของคนไทยที่ถูกปลูกฝังมายาวนานที่เป็นลักษณะการฟังจากครูอย่างเดียว ซึ่งส่งผลในเชิงลบ คือ การไม่กล้าคิด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์ห้ไม่ค่อยเป็น ระบบการศึกษาไทยจึงเป็นลักษณะการป้อนข้อมูลเข้าอย่างเดียวยในลักษณะการท่องจำหลักการ แต่ขาดการแลกเปลี่ยนกันระหว่างกันหรือการวิเคราะห์สังเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ผลกระทบที่เกิดขึ้น ก็คือ ผู้เรียนขาดทักษะในการฝึกฝนกระบวนการคิดในการแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ ปัญหาอีกอย่างหนึ่งของระบบการศึกษาไทย คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งสามารถแก้ไขได้ด้วยการขยายขนาดโรงเรียน การเพิ่มจำนวนครู การให้ความรู้หรือทัศนคติในการเลือกส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนของบิดามารดา เป็นต้น อันเป็นการแก้ไขปัญหาที่สามารถแก้ไขได้จากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ดังนั้น หากภาครัฐจึงควรกำหนดเป้าหมายและวิธีการที่เหมาะสมก็จะช่วยบรรเทาปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยให้ลดลงได้ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำที่มาจากความแตกต่างระหว่างสถานศึกษา ซึ่งมีบทบาทสูงมากถึง 47 เปอร์เซ็นต์จากความเหลื่อมล้ำโดยรวม ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวอย่างอื่น เช่น การอยู่ร่วมกันของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา ประเภทของอาชีพของบิดามารดา ไม่ว่าจะเป็นอาชีพในกลุ่มแรงงาน กลุ่มลูกจ้างและกลุ่มสูงกว่าลูกจ้างจะอธิบายความเหลื่อมล้ำได้ 9 เปอร์เซ็นต์ และปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ เพศ นักเรียนเคยเข้าชั้น สามารถอธิบายความแตกต่างในคะแนนสอบได้เพียงแค่ 2 เปอร์เซ็นต์ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาของไทยมากกว่าครึ่งหนึ่งมีผลมาจากความแตกต่างทางด้านสถาบันการศึกษาเป็นหลัก (ณัฐวิทย์ พิศลยบุตร, 2559) นอกจากนี้ ยังมีความเหลื่อมล้ำในการจัดการเรียนการสอนในสถานการศึกษาเดียวกันเอง เช่น การขาดอุปกรณ์การศึกษา สื่อการสอน สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยเฉพาะในต่างจังหวัด จึง

ทำให้นักเรียนมีมาตรฐานการศึกษาไม่เท่ากัน ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่การเปิดสอนพิเศษในโรงเรียนหรือสถาบันกวดวิชา ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงและกระจุกตัวอยู่ในเมืองเป็นหลัก

5. แนวทางแก้ไขปัญหาระบบการศึกษาไทยให้เป็นที่พึงประสงค์

สำหรับแนวทางการแก้ปัญหาระบบการศึกษาไทยสามารถวิเคราะห์ให้เห็นความสำคัญ 2 แนวทางดังนี้

แนวทางที่ 1 ด้านนโยบาย ปัญหาที่สำคัญของระบบการศึกษาไทย คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา เนื่องจากเป็นความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในสังคมไทยมายาวนานทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านความมั่งคั่งและรายได้ 2) ด้านการกระจายโอกาส 3) ด้านอำนาจ (วินิจ ผาเจริญ ภัทรชัย อุทพันธุ์ กรวิทย์ เกาะกลาง และสุรัช พุดชู, 2564) ระบบการศึกษาเองที่มีความเชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำทั้งสามด้านนี้ แม้รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหมาแล้ว แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเด็ดขาด ดังจะเห็นจากนโยบายการลดปัญหาในสถานศึกษาและแนวทางการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (ณณริฎ พิศลยบุตร, 2558; Cheewid, n.d.; ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี และภิญญา อนุพันธ์, 2564) ดังต่อไปนี้

1.1 มาตรการลดความเหลื่อมล้ำจากรัฐบาล เป็นการออกนโยบายเพื่อเข้ามาช่วยเหลือดูแลให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้รับสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น นโยบายการสนับสนุนค่าเล่าเรียนแก่นักเรียน การสนับสนุนให้โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนการสอนได้อย่างเท่าเทียมกับโรงเรียนในพื้นที่เขตเมือง โดยการช่วยเหลือในการจัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และการติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตเพื่อขยายขอบข่ายการเรียนรู้ให้สะดวกมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำการกระจายโอกาสในการศึกษา

1.2 การสนับสนุนการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เปรียบเสมือนการช่วยเหลือทางอ้อมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถมีโอกาสที่ดีทางการศึกษา เนื่องจากผู้ปกครองที่มีความรู้ความเข้าใจหรือมีโอกาสได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการศึกษาก็จะช่วยให้ผู้ปกครองสนับสนุนการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนอย่างถูกต้องและช่วยกระตุ้นให้บุตรหลานของตนเอาใจใส่ในการเรียน

1.3 การขยายขนาดโรงเรียนให้เหมาะสม จะช่วยให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากมีโอกาสรับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน ช่วยลดความต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เนื่องจากเด็กและเยาวชนได้รับการเรียนการสอนภายใต้มาตรฐานเดียวกัน และยังช่วยลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากคุณภาพของโรงเรียนได้

1.4 การส่งเสริมกิจกรรมหรือทักษะ เป็นการช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่รอบด้านและหลากหลาย นอกเหนือไปจากทักษะทางด้านวิชาการแล้ว การส่งเสริมกิจกรรมยังช่วยทำให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสผ่อนคลายจากการเรียนและทำให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของโรงเรียนลดลงไปได้

1.5 การเพิ่มจำนวนครูต่อนักเรียน จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ช่วยลดปัญหาเด็กและเยาวชนที่ถูกทอดทิ้ง และช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 การจัดสรรกองทุนเพื่อการศึกษา เนื่องจากปัญหาส่วนใหญ่ที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากเด็กและเยาวชนไทยจำนวนมากอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน โอกาสในการศึกษาจึงมีน้อยเพราะขาดทุนการศึกษาและค่าเล่าเรียน ดังนั้น จึงควรมีกองทุนเพื่อการศึกษาที่จะช่วยเหลือปัญหาการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน และให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อวางรากฐานให้คุณภาพชีวิตเยาวชนให้ดีขึ้น

แนวทางที่ 2 ด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาการศึกษา_สิ่งที่ทุกคนสามารถทำได้เพื่อร่วมแก้ปัญหา ด้านการศึกษา ก็คือ การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในการระดมความคิดและทุนทรัพย์ในการแก้ไข้ปัญหา (Cheewid, n.d.; ทิพย์พพร ต้นติสุนทร, 2564) ดังนี้

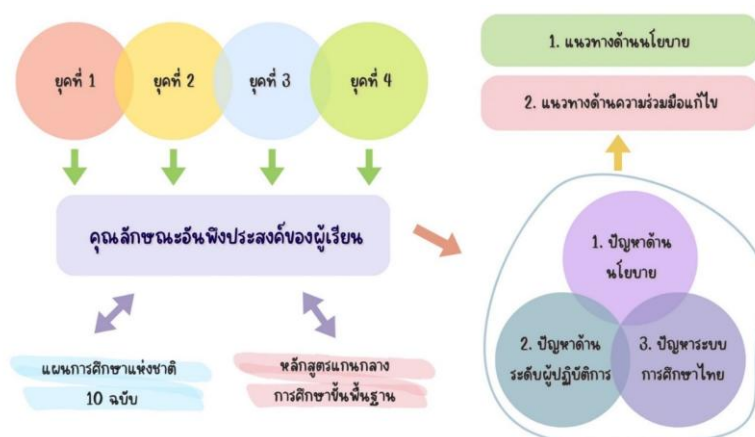
2.1 การประชาสัมพันธ์ เป็นการแสดงให้เห็นทุกคนตระหนักรู้และเข้าใจถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการแพร่กระจายข่าวสารผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะทางโซเชียลมีเดีย ที่เข้าถึงผู้คนได้อย่างหลากหลายและรวดเร็ว อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านโครงการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาถูกสื่อสารไปยังประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การสร้างความตระหนักรู้ ผลจากการเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้คนในสังคมมีความเข้าใจและเรียนรู้ถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและแนวทางการแก้ไข้ปัญหา ซึ่งการสร้าง ความตระหนักรู้ในการช่วยส่งเสริม เรียกร้องและสนับสนุนให้ภาครัฐหรือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแล ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ลดลง

2.3 การสนับสนุนองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอาจทำได้ด้วยการสนับสนุนเป็นทุนทรัพย์หรือการบริจาคอุปกรณ์การเรียนที่จำเป็นต่อ การศึกษาผ่านทางสถานศึกษาโดยตรงหรือผ่านโครงการของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือไปถึงเด็กและเยาวชนหรือโรงเรียนที่ยังขาดแคลนได้มีคุณภาพการเรียนการสอนที่ดีขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมาจะพบองค์ความรู้จากเนื้อหาบทความนี้ที่สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่พึงประสงค์

จากภาพที่ 1 จะพบปรัชญาการศึกษาของไทยที่จำแนกเป็น 4 ยุคสมัย ปรัชญาการศึกษาทั้ง 4 ยุคนี้ โดยเฉพาะยุคที่ 4 ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยการกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา กระทั่งถึงปัจจุบันมีแผนการศึกษาแห่งชาติรวม 10 ฉบับ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ดังจะเห็นว่า ปรัชญาการศึกษาของไทยทั้ง 4 ยุค ทำให้รัฐบาลไทยกำหนดทิศทางการศึกษาซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของระบบการศึกษา ประกอบด้วย 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมในสถานศึกษา จึงส่งผลให้เกิดปัญหาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่เนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งสรุปมีปัญหาทั้งหมด 3 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านระดับผู้ปฏิบัติการ 3) ด้านระบบการศึกษาไทย และมีแนวทางการแก้ไขปัญหา 2 ด้าน คือ 1) แนวทางด้านนโยบาย 2) แนวทางด้านความร่วมมือแก้ไข จึงสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาไทยในยุคปัจจุบันเกิดสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขเพื่อพัฒนาการศึกษาที่พึงประสงค์บนฐานคิดของปรัชญาการศึกษาตามยุคที่ 4 ที่มีความเชื่อมโยงกับยุคโลกาภิวัตน์หรือศตวรรษที่ 21

6. บทสรุป

หากกล่าวถึงยุคสมัยของปรัชญาการศึกษาไทยสามารถจำแนกเป็น 4 ยุค คือ ยุคที่ 1 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยสุโขทัยจนถึง พ.ศ. 2411) ยุคนี้เป็นระบบการศึกษาแผนโบราณที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางศึกษาและพระสงฆ์เป็นครูสอน แนวความคิดทางการศึกษาเป็นแบบประเพณีนิยมหรือนุรักษ์นิยมที่สอดคล้องกับแนวคิดจิตนิยม ยุคที่ 2 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยปรับปรุงการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2453) เป็นช่วงการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศและพัฒนาตามอย่างตะวันตก การศึกษาในยุคนี้เป็นลักษณะการสืบทอดวัฒนธรรมและการสร้างคนเข้าสู่ระบบราชการ แนวคิดทางการศึกษามีลักษณะเป็นปรัชญาสารัตถนิยม ยุคที่ 3 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2453 - 2475) ในช่วงนี้มีแนวความคิดที่สืบทอดปรัชญาการจัดการศึกษาในยุคที่ 2 รายวิชาศึกษามีลักษณะเหมือนกับการศึกษาในทางตะวันตกมากขึ้น ซึ่งยังเป็นแนวคิดแบบอนุรักษนิยม และยุคที่ 4 ปรัชญาการศึกษาไทยสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาที่อยู่บนฐานคิดแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการมีแผนการศึกษาแห่งชาติทั้ง 10 ฉบับ ปรัชญาการศึกษาไทยในยุคที่ 4 มีลักษณะเป็นแบบพัฒนาการนิยมที่เผยแพร่ในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงแนวคิดแบบอัตถิภาวนิยมและปรัชญาวิเคราะห์ ระบบการศึกษาในยุคนี้ได้กำหนดให้มีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยที่หลักสูตรดังกล่าวได้วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้มากมาย หนึ่งในนั้น คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทั้ง 8 ประการ การจัดการศึกษาทุกช่วงชั้นจะต้องสร้างนักเรียนให้มีคุณลักษณะเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ในยุคนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นดั่งคลื่นลูกที่ 5 คือ ยุคปรัชญาสังคมหรือสังคมแห่งปัญญาที่มาพร้อมกับ

ความเจริญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาในยุคที่ 4 นี้มีปัญหาเกิดขึ้นอย่างน้อย 3 ด้าน คือ 1) นโยบาย 2) ผู้ปฏิบัติการ 3) ระบบการศึกษาไทย ซึ่งปัญหาโดยภาพรวมแล้วจะเกี่ยวกับปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาระบบการศึกษาไทยเพื่อให้เป็นที่พึงประสงค์สามารถจำแนกได้ 2 แนวทาง คือ 1) แนวทางด้านนโยบาย เช่น มาตรการลดความเหลื่อมล้ำจากรัฐบาล การสนับสนุนการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง การขยายขนาดโรงเรียนให้เหมาะสม การส่งเสริมกิจกรรมหรือทักษะพิเศษ การเพิ่มจำนวนครู การจัดสรรกองทุนการศึกษา 2) แนวทางด้านความร่วมมือแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา เช่น การประชาสัมพันธ์ การสร้างความตระหนักรู้ การสนับสนุนองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามที่กล่าวมาจะเห็นว่า ระบบการศึกษาไทยมีพัฒนาการด้านปรัชญาการศึกษามาตามลำดับจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ที่เน้นทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แต่ปัญหาด้านการศึกษาของไทยก็ยังคงเกิดและแก้ไขกันไป เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาพร้อมกับความเจริญด้านวัตถุ แต่บุคลากรด้านการศึกษา ยังตามไม่ทันความเจริญเหล่านี้ โดยเฉพาะวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่และการใช้เทคโนโลยีการศึกษาสมัยใหม่ที่จะต้องพัฒนาไปพร้อมกับบุคลากรทางการศึกษาด้วย

บรรณานุกรม

- ดีเอ็นเอ. (2528). **วิกิพีเดีย. สารานุกรมเสรี. (ออนไลน์).** แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/ดีเอ็นเอ> (2008, December 22).
- สิริเพ็ญ พิริยะจิตรกรกิจ. (2552). **ความรู้ ความเชื่อ และการสร้างสันติภาพ.** ใน การสัมมนาวิชาการประจำปี 2552 ของสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย ร่วมกับโครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. และ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วันที่ 21 ตุลาคม 2552 ณ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต.
- สารานุกรมปรัชญาออนไลน์ฉบับสังเขป. **ก่อนประสบการณ์ – หลังประสบการณ์.** <http://www.parst.or.th/philospedia/aboutus.html>.
- ศิริประภา ชวณะญาณ. (2552) **ดุชนิพนธ์การให้เหตุผลสนับสนุนความรู้ก่อนประสบการณ์.** คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- Kant, I. 1781/1787. **Critique of Pure Reason.** Trans. N. Kemp Smith. London: Macmillan, 1963. (งานคลาสสิกเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างข้อความก่อนประสบการณ์-หลังประสบการณ์ และข้อความวิเคราะห์-ข้อความสังเคราะห์).

บทวิจารณ์หนังสือเรื่องพุทธธรรม ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)
Book Review of "Buddhadhamma" by Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)

พระมหาปฎิภาณ สุปฎิภาโณ (บุญประคม)

Phramaha Patipan Suppatipanno (Boonprakom)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: patiphan.sup@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 26 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2568

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือ

1.1 ชื่อหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ได้รับชื่อว่า "พุทธธรรม" ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดหลักที่สำคัญในพุทธศาสนา โดยเป็นการอธิบายเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สำคัญที่สุด อันได้แก่ อริยสัจสี่, ไตรลักษณ์, กรรม, การปฏิบัติสมาธิ และวิปัสสนา การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน และธรรมะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการหลุดพ้นจากทุกข์

1.2 ผู้เขียน

ผู้เขียน: ศาสตราจารย์พิเศษ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต, ป.ธ.9)

พระภิกษุผู้มีชื่อเสียงในด้านการศึกษาพุทธศาสนาและการเผยแผ่คำสอนพุทธธรรมให้กับสาธารณชน ท่านได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาพุทธศาสนาในประเทศไทย รวมถึงการเขียนหนังสือที่เป็นประโยชน์และเข้าใจง่ายเพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ท่านเป็นพระภิกษุชั้นผู้ใหญ่ในคณะสงฆ์ไทยที่มีความสำคัญในการศึกษาและเผยแผ่ธรรมะ ด้วยความรู้และความเข้าใจลึกซึ้งในพระพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นผู้สอนธรรมะในสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาและการเผยแผ่ คำสอนของพระพุทธเจ้า

1.3 ปิพิมพ์และการเผยแพร่

ปิพิมพ์ครั้งแรก: พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การศึกษาพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังได้รับความสนใจจากสาธารณชนมากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่นักศึกษาพุทธศาสนา และผู้ที่สนใจในการปฏิบัติธรรม หนังสือเล่มนี้จึงถือเป็นหนึ่งในผลงานที่สำคัญในการช่วยเผยแผ่หลักคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การเผยแพร่และการพิมพ์ซ้ำหลังจากที่พุทธธรรมได้รับความนิยมในหมู่ผู้ที่สนใจพุทธศาสนา หนังสือเล่มนี้จึงได้รับการพิมพ์

ซ้ำหลายครั้ง โดยสำนักพิมพ์มติชนได้เป็นผู้จัดพิมพ์หลัก ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาอังกฤษและภาษาจีน เพื่อเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้าสู่ผู้คนในระดับสากล

1.4 สำนักพิมพ์

สำนักพิมพ์: สำนักพิมพ์มติชน ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงในประเทศไทยในการจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับการศึกษา, ประชญา, และศาสนา รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ในหลายด้าน

1.5 จำนวนหน้าและลักษณะของหนังสือ

จำนวนหน้า: ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 58 ปีพ.ศ.2565 ประมาณ 1,366 หน้า (ขึ้นอยู่กับฉบับที่พิมพ์) ซึ่งเป็นหนังสือที่มีความยาวพอสมควรสำหรับการอธิบายเนื้อหาทางพุทธศาสนาที่ลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้จะประกอบไปด้วยบทต่างๆ ที่เป็นระบบ มีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

1.6 หมวดหมู่และเนื้อหาหลักของหนังสือ

หนังสือพุทธธรรม แบ่งเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่หลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน:

- อริยสัจสี่: หลักคำสอนพื้นฐานในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับทุกข์และวิธีการดับทุกข์
- ไตรลักษณ์: อธิบายถึงสามลักษณะที่ปรากฏในสิ่งทั้งหลาย ได้แก่ อนิจจัง, ทุกขัง, และอนัตตา
- กรรมและผลของกรรม: หลักการของกรรมที่ส่งผลต่อชีวิตของบุคคล
- การปฏิบัติธรรม: การเจริญสมาธิและวิปัสสนา รวมถึงการนำธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- การพัฒนาและการหลุดพ้นจากทุกข์: วิธีการที่พุทธศาสนาสามารถช่วยให้ผู้คนเข้าถึงการพัฒนาและหลุดพ้นจากทุกข์ได้

1.7 วัตถุประสงค์ของการเขียนหนังสือ

ท่านมีจุดมุ่งหมายหลักในการเขียนพุทธธรรม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ลึกซึ้งและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเข้าใจง่าย หนังสือเล่มนี้เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติธรรมที่ดีขึ้นในทุกๆ ด้านของชีวิต เช่น ความสงบในใจ การทำความเข้าใจตัวเอง และการมีสติในการดำเนินชีวิต มุ่งหวังที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณค่าของคำสอนในพระพุทธศาสนา และกระตุ้นให้ผู้อ่านหันมาปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพื่อลดละความทุกข์และเพิ่มพูนปัญญาในชีวิต

2. บทนำเกี่ยวกับหนังสือ

2.1 แนวคิดหลักของหนังสือ

หนังสือพุทธธรรม มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการทำให้ผู้ที่สนใจในพุทธศาสนาสามารถเข้าใจคำสอนหลักของพระพุทธเจ้าที่สำคัญที่สุดและเป็นแก่นกลางของพุทธศาสนา เนื้อหาของหนังสือเน้นการอธิบายหลักธรรมอย่างลึกซึ้งแต่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติธรรมได้ในชีวิตประจำวัน หนังสือเล่มนี้ไม่ได้เป็นเพียงการสอนคำสอนทางศาสนาในเชิงทฤษฎี แต่ยังมุ่งให้ผู้อ่านเห็นถึงประโยชน์และการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 จุดมุ่งหมายของการเขียนหนังสือ

หนึ่งในเป้าหมายหลักของการเขียนพุทธธรรม คือการทำให้หลักคำสอนในพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่ายขึ้น แม้ว่าเนื้อหาของพุทธธรรมจะลึกซึ้งและซับซ้อน แต่ผู้เขียนได้พยายามอธิบายหลักธรรมเหล่านี้ให้เข้าใจได้ง่าย โดยใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติและชัดเจน ซึ่งผู้อ่านไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานด้านพุทธศาสนามาก่อนก็สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ มีการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาคำสอนในคัมภีร์พุทธศาสตร์กับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสและใช้ธรรมะในการแก้ปัญหาในชีวิตได้ นอกจากนี้หนังสือยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิตและโลก ซึ่งเป็นการศึกษาผ่านหลักธรรมที่สามารถทำให้เกิดความสงบสุขในจิตใจ

2.3 ความสำคัญของการเผยแผ่พุทธธรรม

หนังสือพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าให้แก่สาธารณชน โดยเฉพาะในยุคที่ผู้คนในสังคมกำลังเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น ความเครียด, ความทุกข์, ความขัดแย้งในชีวิตส่วนตัว และสังคม การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าในยุคปัจจุบันไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะคนส่วนใหญ่ถูกกระตุ้นให้มองหาเส้นทางที่สั้นและรวดเร็วในการแก้ปัญหาชีวิต การศึกษาธรรมะที่ลึกซึ้งอาจดูเป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อนสำหรับบางคนอาจจะมองว่าพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องไกลตัวและไม่ได้ให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตประจำวัน ถือเป็นการนำหลักคำสอนมาเชื่อมโยงกับสภาพชีวิตในยุคปัจจุบัน โดยการอธิบายธรรมะให้เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ในการนี้ ผู้เขียนได้เน้นถึงการใช้ปัญญา, การมีสติในทุกๆ การกระทำ, การทำความเข้าใจในความทุกข์และการหลุดพ้นจากทุกข์ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้อ่านมีการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันเพื่อลดละความทุกข์

2.4 การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

หนังสือพุทธธรรมถูกเขียนขึ้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายสามารถเข้าถึงได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่สนใจพุทธศาสนาใหม่ๆ หรือผู้ที่มีพื้นฐานด้านพุทธศาสนาอยู่แล้ว โดยเฉพาะผู้ที่มองหาวิธีการในการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งการเขียนหนังสือในลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกลำบากจากหลักธรรม แต่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที หรือแม้กระทั่งคนทั่วไปที่อยากทำความเข้าใจธรรมะในระดับพื้นฐาน

2.5 แรงบันดาลใจในการเขียน

การเขียนเกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ท่านต้องการให้คนในยุคปัจจุบันสามารถเห็นคุณค่าของคำสอนของพระพุทธเจ้าในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ผู้คนเผชิญกับความทุกข์ การแสวงหาความสุข และความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านธรรมะ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนสามารถเห็นทางออกจากความทุกข์เหล่านั้น และเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิตและสังคม และมีเป้าหมายที่จะให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมะอย่างถูกต้องและนำไปปฏิบัติได้จริง โดยไม่ทำให้ธรรมะดูเป็นสิ่งที่ซับซ้อนหรือยากเกินไป

3. เนื้อหาของหนังสือทั้งเล่ม

3.1 บทที่ 1: พุทธศาสนาและการเข้าถึงความจริง

ในบทแรกนี้ ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการแนะนำเกี่ยวกับพุทธศาสนา ในแง่มุมที่เป็นระบบและมีระเบียบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพรวมของการศึกษาและการปฏิบัติในพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น โดยผู้เขียนอธิบายว่า พุทธศาสนาคือการค้นหาความจริงที่อยู่ในโลกนี้และในตัวของผู้มนุษย์เอง ซึ่งเน้นถึงหลักธรรมสำคัญ เช่น อริยสัจสี่ ที่เป็นแก่นกลางของการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา

การอธิบายเกี่ยวกับอริยสัจสี่นั้น ผู้เขียนกล่าวถึงสี่ข้อหลักของความจริง ได้แก่ ความทุกข์ (ทุกข์) ที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ ความจริงของสาเหตุของความทุกข์ (สมุทัย) การพ้นจากทุกข์ (นิโรธ) และหนทางการพ้นจากทุกข์ (มรรค) ซึ่งทำให้ผู้อ่านเริ่มเข้าใจการมองเห็นทุกข์ในชีวิตเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ก็มีหนทางที่จะหลุดพ้นจากมันและยังมีการแนะนำถึงหลักการที่พุทธศาสนาสอนเกี่ยวกับไตรลักษณ์ หรือสามลักษณะของสรรพสิ่ง ได้แก่ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง), ทุกขัง (ความทุกข์), และอนัตตา (ความไม่มีตัวตน) ที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิต

3.2 บทที่ 2: ธรรมะของพระพุทธเจ้า

บทที่สองเน้นการบรรยายหลักธรรมคำสอนจากพระพุทธเจ้า ที่สำคัญและสามารถนำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยเน้นความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการเจริญสมาธิ และวิปัสสนา รวมถึงการสอนเกี่ยวกับการฝึกฝนจิตใจให้มีสมาธิและสติในทุกๆ การกระทำ เพื่อให้สามารถเข้าถึงสันติสุขและความหลุดพ้นจากทุกข์

ผู้เขียนยังอธิบายถึงกระบวนการในการพัฒนาจิตใจและการฝึกฝนตามวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำ โดยเฉพาะการฝึกสมาธิและการเจริญวิปัสสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการปฏิบัติธรรมที่นำไปสู่การบรรลุถึงการหลุดพ้นจากทุกข์ ทั้งนี้ยังมีการอธิบายถึงปัญญาในการมองโลกตามความเป็นจริง และการพิจารณาความเป็นอนิจจัง (ไม่เที่ยง) ของสรรพสิ่งต่างๆ

3.3 บทที่ 3: การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน

ในบทนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นถึงวิธีการนำพุทธธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการปฏิบัติธรรมที่สามารถทำได้ง่ายและไม่ซับซ้อน ไม่ว่าจะเป็นการฝึกสติ ในการกระทำทุกๆ อย่าง การสร้างสมาธิ และการระลึกถึง พุทธานุสสติ (การระลึกถึงพระพุทธเจ้า) เพื่อช่วยเสริมสร้างความสงบในจิตใจ

ในบทนี้ยังกล่าวถึงการเรียนรู้ที่จะเข้าใจความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิต และการหาวิธีการจัดการกับความทุกข์เหล่านั้น โดยเน้นถึงการใช้อนุสติและความเข้าใจในการลดละการยึดมั่นในสิ่งต่างๆ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในชีวิตได้ดีขึ้น และทำให้สามารถยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนของชีวิตได้

3.4 บทที่ 4: ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสังคม

บทนี้ผู้เขียนกล่าวถึงสังคมและมนุษย์ ในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม โดยเน้นการพัฒนาจิตใจที่สามารถส่งผลต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุขและมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ผู้เขียนเน้นการฝึกฝนความเมตตาและความกรุณาในการดำเนินชีวิต เพื่อที่จะมีความสุขและความสงบในตัวเอง และสามารถสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้แก่สังคมได้

ผู้เขียนยังได้เชื่อมโยงพุทธธรรมกับแนวคิดทางสังคมโดยการแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมสามารถช่วยให้คนในสังคมลดความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมได้ การปฏิบัติธรรมไม่ได้จำกัดเฉพาะในชีวิตส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่สงบสุข

3.5 บทที่ 5: การศึกษาธรรมและการเผยแผ่คำสอน

ในบทสุดท้ายของหนังสือ ผู้เขียนพูดถึงการศึกษาธรรมในระดับลึกซึ้งและการเผยแผ่คำสอนให้แก่ผู้อื่น โดยเน้นถึงความสำคัญของการศึกษาพุทธธรรมทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ตัวเองพ้นทุกข์ แต่ยังสามารถช่วยให้ผู้อื่นได้รู้จักหนทางแห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ได้เช่นกัน

4. บทวิจารณ์หนังสือ

4.1 ความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหา

การวิจารณ์ในด้านความถูกต้องของเนื้อหาในหนังสือพุทธธรรม พบว่าเนื้อหาของหนังสือมีความตรงไปตรงมาและเป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงหลักของพระพุทธศาสนา การอธิบายหลักธรรมต่างๆ เช่น อริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค), ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา), และมรรคแปด มีความละเอียดและชัดเจน ทั้งในแง่ทฤษฎีและการปฏิบัติจริง ผู้เขียนได้เลือกใช้คำอธิบายที่เป็นภาษาง่ายๆ เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานในพุทธศาสตร์สามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญสำหรับการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าในยุคสมัยนี้ ได้เลือกเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้หนังสือเล่มนี้มีความทันสมัยและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในทุกสถานการณ์ชีวิต เช่น การปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนาในชีวิตประจำวัน การฝึกฝนสติและความเมตตา ในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยไม่มุ่งหวังให้ผู้คนมองเพียงแค่ว่าคำสอนที่เป็นทฤษฎี แต่ต้องสามารถนำมาปฏิบัติจริงได้

4.2 การนำเสนอเนื้อหาและการสื่อสาร

หนึ่งในจุดเด่นของหนังสือพุทธธรรม คือการนำเสนอเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยมีการอธิบายหลักธรรมต่างๆ ในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน โดยเฉพาะในบทที่อธิบายเกี่ยวกับอริยสัจสี่ และมรรคแปด ที่หลายๆ คนอาจรู้สึกว่าเป็นหัวข้อที่ยากที่จะเข้าใจ แต่ด้วยวิธีการนำเสนอของผู้เขียนที่เน้นการอธิบายให้เห็นภาพ ทำให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น

ผู้เขียนยังใช้ตัวอย่างในชีวิตจริงมาเชื่อมโยงกับการปฏิบัติธรรม เช่น การพิจารณาความทุกข์ในชีวิตประจำวัน และวิธีการจัดการกับความทุกข์เหล่านั้นโดยใช้หลักธรรม เช่น การฝึกสมาธิเพื่อบรรเทาความเครียด การเจริญวิปัสสนาเพื่อการเข้าใจความจริงของชีวิต นอกจากนี้ยังมีการใช้คำพูดของพระพุทธเจ้าที่สะท้อนถึงความลึกซึ้งของธรรมะที่ช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกถึงแรงบันดาลใจ และความหวังในการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา

4.3 การใช้งานในชีวิตจริง

ความเหมาะสมในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญในการวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ซึ่งนับว่าเป็นจุดแข็งของหนังสือ เนื่องจากผู้เขียนได้เสนอแนวทางการปฏิบัติธรรมที่ง่ายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการฝึกฝนที่ซับซ้อนหรือเข้มงวดเกินไป ผู้เขียนเน้นการฝึกสติ และสมาธิ

ในการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การทำงาน หรือแม้แต่การพูดคุยกับผู้อื่น ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถฝึกฝนได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้การนำหลักวิปัสสนา และการพิจารณาความเป็นอนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ในชีวิตประจำวัน ยังช่วยให้ผู้คนสามารถมีทัศนคติที่ยืดหยุ่นและไม่ยึดติดกับความเจ็บปวดและความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ตลอดจนช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเห็นทุกข์และปัญหาในชีวิตเป็นสิ่งที่สามารถรับมือได้ด้วยปัญญาและสติ

4.4 แรงบันดาลใจและการประยุกต์ใช้ในสังคม

หนังสือพุทธธรรมไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ยังกระตุ้นแรงบันดาลใจ ให้ผู้คนพัฒนาตัวเองในทางที่ดีขึ้น โดยการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้สามารถมีชีวิตที่สงบสุข และไม่ตกอยู่ในกับดักของความคิดเชิงลบ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างสังคมที่ดี โดยการฝึกฝนจิตใจให้มีความเมตตาและความกรุณา ซึ่งเป็นจุดเด่นของพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

การที่ผู้เขียนได้เชื่อมโยงหลักธรรมกับการพัฒนาคุณธรรมในสังคมทำให้หนังสือมีความสำคัญในบริบทของการพัฒนาโลกให้ดีขึ้น โดยการฝึกฝนจิตใจตามหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้แนะนำ การเรียนรู้และฝึกฝนความเมตตา และความเข้าใจ ในผู้อื่นจะช่วยลดความขัดแย้งในสังคม และสามารถส่งเสริมความสงบสุขในสังคมได้

4.5 จุดอ่อนหรือข้อเสนอแนะ

แม้หนังสือพุทธธรรมจะมีคุณค่ามากในการช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจหลักธรรมในพุทธศาสนาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ก็อาจมีบางประเด็นที่สามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การที่หนังสือมีเนื้อหาที่ครอบคลุมทำให้บางคนอาจรู้สึกว่หนังสือเล่มนี้เป็นข้อมูลที่มากเกินไปสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาพุทธศาสนา ดังนั้นอาจมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นหลายๆ เล่มหรือหลายๆ ตอน เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เพิ่งเริ่มต้นเรียนรู้

นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มเติมคำอธิบายในบางเรื่อง เช่น การปฏิบัติสมาธิในระดับที่ลึกขึ้น หรือการเชื่อมโยงพุทธธรรมกับความท้าทายในสังคมยุคปัจจุบัน เช่น ปัญหาความเครียดในที่ทำงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน

5. บทสรุปการวิจารณ์หนังสือ

5.1 ความลึกซึ้งของเนื้อหาที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

ในด้านความถูกต้องของเนื้อหาของหนังสือ พบว่าเนื้อหาทั้งหมดในหนังสือมีความสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยไม่มีการเพี้ยนเบนหรือบิดเบือนจากคำสอนดั้งเดิม โดยเฉพาะในเรื่องของอริยสัจสี่ (ทุกข์, สมุทัย, นิโรธ, มรรค) และไตรลักษณ์(อนิจจัง, ทุกขัง, อนัตตา) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนา ผู้เขียนได้อธิบายด้วยภาษาที่ง่ายและเข้าใจได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานการศึกษาพุทธศาสนามาก่อนก็สามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ยังมีการนำคำสอนในเชิงปฏิบัติ เช่น การฝึกสมาธิ วิปัสสนา การเจริญสติ และการพิจารณาความเป็นอนิจจังในชีวิตประจำวัน ที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ นั่นคือ การที่ผู้เขียนได้

สอดแทรกคำสอนของพระพุทธเจ้าในแต่ละบทให้สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้อ่านในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถฝึกฝนได้จริง

5.2 ความเหมาะสมในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หนังสือยังมีจุดเด่นในเรื่องของการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญและมีประโยชน์มากสำหรับผู้อ่านในยุคปัจจุบัน เนื่องจากการปฏิบัติธรรมไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องที่ซับซ้อนหรือทำได้เฉพาะในวัดเท่านั้น แต่สามารถนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การพิจารณาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิต การฝึกสติในขณะทำกิจกรรมต่างๆ และการฝึกสมาธิในเวลาที่มีความเครียดหรือความกังวล

ในแง่ของการเชื่อมโยงหลักธรรมกับสังคมและการอยู่ร่วมกัน ท่านยังได้นำเสนอแนวทางที่สามารถใช้ในด้านจิตวิทยาสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การฝึกความเมตตา การเข้าใจในความทุกข์ของผู้อื่นและการไม่ยึดติดกับสิ่งใดๆ ในชีวิต เพื่อพัฒนาคุณธรรมและส่งเสริมสังคมที่สงบสุข

5.3 การกระตุ้นแรงบันดาลใจและการพัฒนาตัวเอง

นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังสามารถกระตุ้นแรงบันดาลใจ ให้ผู้อ่านพัฒนาตัวเองในด้านจิตใจและการใช้ชีวิตอย่างมีคุณธรรม ผ่านการฝึกฝนหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มีความสมดุลระหว่างชีวิตทางโลกและทางธรรม การที่ผู้เขียนสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อ่านในการพัฒนาจิตใจและมีทัศนคติที่ดีในการเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ในชีวิต เป็นข้อดีที่ทำให้หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งข้อมูลทางพุทธศาสตร์ แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเติบโตในด้านจิตใจและมีชีวิตที่มีคุณค่ามากขึ้น

5.4 การนำเสนอที่เข้าใจง่าย

หนังสือได้รับการออกแบบให้อ่านและทำความเข้าใจได้ง่าย ทั้งในแง่ของภาษาและรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหาถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ ที่มีความชัดเจนและมีการอธิบายคำศัพท์ทางธรรม ที่บางครั้งอาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกงงววย โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้อ่านไม่มีความรู้พื้นฐานในพุทธศาสนา ซึ่งการทำให้เนื้อหาเข้าใจง่ายเช่นนี้เป็นจุดที่ทำให้หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับผู้อ่านทุกระดับ ทั้งผู้ที่เริ่มต้นศึกษาพุทธศาสนาและผู้ที่มีพื้นฐานทางศาสนาอยู่แล้ว

5.5 ข้อเสนอแนะและการพัฒนา

แม้ว่าหนังสือจะมีคุณค่ามากในหลายด้าน แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ เช่น การเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์โลกปัจจุบันมากขึ้น เช่น การใช้หลักธรรมในการเผชิญหน้ากับปัญหาความเครียดจากการทำงาน หรือการจัดการกับปัญหาความสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ หนังสืออาจจะสามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็นหัวข้อย่อยที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ลึกซึ้งในด้านพุทธศาสนา

5.6 สรุปผล

โดยสรุปแล้ว หนังสือพุทธธรรม เป็นผลงานที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ผู้คนในยุคปัจจุบัน ทั้งในแง่ของการอธิบายหลักธรรมให้เข้าใจง่าย การนำเสนอแนวทางการปฏิบัติที่สามารถใช้ได้ในชีวิตจริง และการกระตุ้นให้ผู้อ่านพัฒนาตัวเองในทางธรรม หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งข้อมูลทางพุทธศาสนา แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้คนสามารถมีชีวิตที่มีคุณธรรมและสงบสุขมากขึ้น

32 • วารสารปารมิตา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568)

แม้ว่าจะมีบางประเด็นที่สามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น แต่ก็ถือเป็นหนังสือที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อสังคมและผู้คนในยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2565). **พุทธธรรม: ฉบับปรับขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 58)**. สำนักพิมพ์
พลีธัมม์, มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต และพิพิธภัณฑ์จรรโลงพระพุทธศาสนา.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ”
เขียนโดย ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ แปลโดย รวิวาร โฉมเฉลา
Book Review of *What Makes You Not a Buddhist*
Written by: Dzongsar Jamyang Khyentse
Translated by: Rawiwan Chomchalao

พระภาควุฒิชัย ชยานนโท (ชูทองรัตน์)

Phra Phakpoom Jayanando (Chuthongratana)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

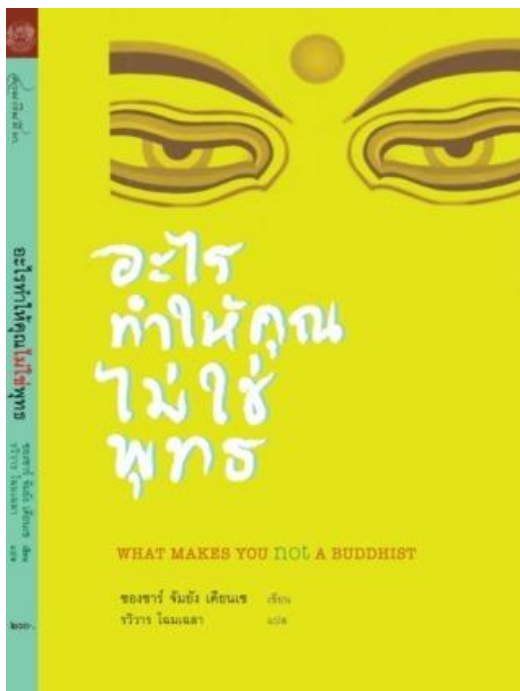
E-mail: Phakpoom@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 23 ธันวาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2568

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือ

ผู้เขียน: - ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ

ผู้แปล: - รวิวาร โฉมเฉลา

บรรณาธิการต้นฉบับ: - พจนา จันทรสันติ

สำนักพิมพ์: - สวนเงินมีนา

ผู้ออกแบบปก: - วรพร พรหมบุตร

ISBN: - 978-616-7368-38-2

หนังสือปกอ่อน: - 212 หน้า

ราคา: - 200 บาท

พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน 2556

1. บทนำเกี่ยวกับหนังสือ

หนังสือพุทธศาสนาและปรัชญานี้ ชื่อว่า “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” เขียนโดย ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ (Dzongsar Jamyang Khyentse) เกิดที่ประเทศภูฏานในปี 1961 เป็นศิษย์ของ เคนโปอับเป रिโมโปเซ และเป็นเจ้าอาวาสของวัดซองซาร์ รวมทั้งมหาวิทยาลัยซองซาร์อันมีชื่อเสียง และยังเป็นครูสมาธิพุทธศาสนาชื่อดังระดับโลกจากประเทศภูฏาน โดยมีภาระหน้าที่รับผิดชอบให้การศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์จำนวน 1,600 รูป ที่อาศัยอยู่ในอารามหกแห่งในภูฏานและทั่วเอเชีย ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้ทำตามปณิธานของเจ้าชายสิทธัตถะ โดยสร้างศูนย์พุทธธรรมและปฏิบัติภาวนาหกแห่งทั่วโลก รวมทั้งองค์กรไม่แสวงผลกำไรอีกสองแห่ง ได้แก่ มูลนิธิเคียนเซ และ Lotus Outreach นอกจากนี้ หนังสือเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” แล้ว ยังมีผลงานเขียนหนังสือที่ได้รับความนิยมชื่อดังอย่าง Best Foot Forward, Poison Is Medicine และ Not For Happiness เป็นต้น และยังเป็นผู้เขียนบทและกำกับภาพยนตร์ The Cup และ Travellers and Magicians ที่สร้างเนื้อหาทางด้านศีลธรรมอีกด้วย หนังสือเล่มนี้ เรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” ถือเป็นหนึ่งในหนังสือที่น่าอ่านในยุคปัจจุบัน โดยอธิบายถึง “ความจริง” สี่ประการหรือ “ตราประทับ” ซึ่งเป็นจุดเด่นของหลักคำสอนทางพุทธศาสนา หนังสือเล่มนี้ถูกตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ “สวนเงินมีนา” ที่จังหวัดกรุงเทพมหานครในประเทศไทย ซึ่งตีพิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2556 และพิมพ์ซ้ำในปี 2560 และล่าสุดเมื่อปี 2565 ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้อธิบายแนวคิดทางพุทธปรัชญา ทั้งในมุมมองร่วมสมัยและดั้งเดิม ที่เรียกว่า “ตราธรรม” หรือ “ความจริง” ผ่านฉีกสี่ประการ โดยใช้ภาษาร่วมสมัย เพื่อชี้แจงหรือขยายความข้อผิดพลาดในเชิงการปฏิบัติที่คนทั่วไปทำกันในขณะที่ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา ในตอนต้นของหนังสือ ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ กล่าวถึงเรื่องราวส่วนตัวของตนเองขณะเดินทางบนเที่ยวบินข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก ว่ามีความคิดที่เกิดขึ้นในใจของตนที่จะเขียนหนังสืออันทรงคุณค่าเล่มนี้ เพื่อช่วยให้มนุษย์ที่ต้องการหลุดพ้นจากความผิดพลาดที่พวกเขาทำขณะปฏิบัติตามพุทธปรัชญา หลังจากที่ได้อ่านผลงานของซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ ผู้ที่มีชื่อเสียงหลายคนทั้งชาวตะวันตกและตะวันออก ทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชนและไม่ใช่พุทธศาสนิกชน ต่างก็สรุปได้ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติ (ความสงบ) โดยการทำสมาธิและไม่ใช้ความรุนแรง เป็น “การต่อต้านการกระทำที่รุนแรง” เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ทุกคนจึงไม่สบายใจที่จะถวายอาหารที่ไม่ใช่มังสวิรัตแก่พระภิกษุ เมื่อใดที่ทุกคนเห็นพระภิกษุฉันเนื้อ ทุกคนก็จะเริ่มวิพากษ์วิจารณ์ว่าพระภิกษุไม่ควรฉันเนื้อ เพราะว่าเป็นการเบียดเบียนสรรพสัตว์ เป็นต้น บางคนยังเข้าใจผิดว่าคนที่สวมจีวรสีเหลืองหรือน้ำตาลแดงและคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใสอย่างสงบ ทุกคน คือ พุทธศาสนิกชน ในฐานะผู้ศรัทธาหรือชาวพุทธคนหนึ่ง ต้องภาคภูมิใจในชื่อเสียงดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแงุ่มุมที่ไม่ใช้ความรุนแรงของพุทธศาสนาที่ไม่ค่อยพบในศาสนาเชิงเทววิทยา (เชื่อในพระเจ้า) อื่น ๆ ตลอดประวัติศาสตร์ที่มนุษย์นับพัน ต้องสละชีวิต สามีสูญเสียภรรยา ภรรยาสูญเสียสามี พ่อแม่สูญเสียลูก ๆ และลูก ๆ สูญเสียพ่อแม่ พี่สูญเสียน้อง และน้องสูญเสียพี่ เนื่องจากความรุนแรงทางศาสนาที่เกิดขึ้นในอดีตระหว่างการก่อตั้งศาสนา แม้กระทั่งในปัจจุบันก็ยังมีกรกระทำที่ไม่รุนแรงหลายอย่างที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการปฏิบัติทางศาสนาแบบสุดโต่ง ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ กล่าวว่า นี่เป็นความเข้าใจหรือการรับรู้ที่ผิด หากเป็นความเข้าใจหรือการรับรู้ที่ถูกต้องแล้ว คนที่ไม่ใช่พุทธ ที่ไม่กินเนื้อสัตว์

ตามธรรมชาติเป็นพุทธหรือไม่ หรือ เป็นพระภิกษุด้วยหรือไม่ หากบุคคลหนึ่งสามารถพิสูจน์และยืนยันได้ว่าเป็นพุทธ เนื่องจากมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและสงบสุขแล้ว คนที่ไม่ใช่พุทธ แต่มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและสงบสุขเป็นพุทธหรือไม่ ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ไม่เห็นด้วยที่จะให้คำจำกัดความของพุทธศาสนาเพียงไม่กี่คำ เช่น สันติ (ความสงบ) การไม่ใช้ความรุนแรง การทำสมาธิ เป็นต้น แต่กลับได้ชี้ให้เห็นว่าพุทธศาสนานั้น มีความซับซ้อน ลึกซึ้งยิ่ง และลึกลับอย่างเหลือเชื่อ เจ้าชายสิทธัตถะได้ละทิ้งความต้องการทางโลกทั้งหมด สละความสะดวกสบายและความหรูหราในชีวิตของราชาในวัง เพื่อค้นหาหรือค้นพบสัจธรรม (ความจริง) ขั้นสูงสุด หลังจากความพยายามหกปี ฝ่าฟันอุปสรรคและสิ่งกีดขวางต่าง ๆ จากราชามาร (ความชั่วร้าย) และปัญหาอื่น ๆ เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้ (รู้แจ้งและเข้าใจ ตระหนักถึงอริยสัจธรรมอันประเสริฐ 4 ประการที่มีมาแต่กำเนิด) ณ เมืองคยาใต้ต้นโพธิ์ ตามพระคัมภีร์ดั้งเดิม การบรรลุเป้าหมายนี้เป็นเรื่องที่ยากลำบากมาก ดังนั้น พุทธศาสนาจึงไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำง่าย ๆ อย่างเช่น สันติ (ความสงบ) การไม่ใช้ความรุนแรง (การไกล่เกลี่ย) และการทำสมาธิ แม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นฝ่ายอเทวนิยม (ผู้ที่ไม่เชื่อในพระเจ้า) แต่ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ให้พร้อมผ่านทฤษฎีเชิงปฏิบัติบางประการ เพื่อที่จะเพิ่มเติมความสามารถและความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งจะชี้แจงคำจำกัดความของพุทธศาสนาที่แท้จริงจากซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้กล่าวถึง “ความจริง” หรือ “ตราประทับธรรม” 4 ประการ ได้แก่ (1) การเสกสร้างขึ้นและความไม่เที่ยงแท้ถาวร (2) อารมณ์และความทุกข์ (3) สรรพสิ่ง คือ ความว่างเปล่า และ (4) นิพพานอยู่เหนือความคิด

2. สารัตถะของหนังสือ

ข้อโต้แย้งข้อแรก คือ “การเสกสร้างขึ้นและความไม่เที่ยงแท้ถาวร” ดังนั้น หากไม่สามารถยอมรับได้ว่า สรรพสิ่งที่ประกอบขึ้นหรือถูกสร้างขึ้นทั้งหมดนั้น ล้วนไม่เที่ยง และหากยังเชื่อว่ามีสาระสำคัญหรือแนวคิดบางอย่างที่เป็นสิ่งถาวร แสดงว่า “คุณไม่ใช่พุทธ”

ในบทแรกที่มีชื่อว่า “การเสกสร้างขึ้นและความไม่เที่ยงแท้ถาวร” ซึ่งซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้อธิบายถึงสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงได้ค้นพบหลังจากที่พิจารณาใคร่ครวญอย่างยาวนาน นั่นคือ ปรากฏการณ์ทุกอย่างที่เรารับรู้เป็นผลจากหลายสิ่งที่มารวมตัวกันชั่วคราว เพื่อสร้างภาพลวงหลอกของปรากฏการณ์ที่มีการดำรงอยู่อย่างอิสระ ภาพลวงนี้ จะหายไปเมื่อเราเจาะทะลุถึงความจริง ของทุกสิ่งที่เกิดขึ้น ย่อมดับสูญไปในที่สุด และทุกสิ่งย่อมอยู่ในสภาพของการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เมล็ดมะม่วงที่ถูกปลูกในเช้าวันนี้ อีกไม่กี่วันก็จะเติบโต หลังจากการพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองอย่างยาวนานของพระพุทธเจ้า ก็ทรงตระหนักได้ว่า สรรพสิ่งทุกอย่างทุกอย่าง เช่น เนื้อและกระดูก อารมณ์ความรู้สึกและการรับรู้ทั้งหมด ล้วนประกอบกันขึ้นจากสิ่งต่าง ๆ เป็นผลผลิตของสองสิ่งหรือมากกว่านั้นที่มารวมตัวกัน เมื่อใดก็ตามที่องค์ประกอบตั้งแต่สองอย่างขึ้นไปมารวมตัวกัน ปรากฏการณ์สิ่งใหม่ก็จะเกิดขึ้นให้เห็น เช่น ตะปูและไม้ กลายเป็นโต๊ะ น้ำและไฟกลายเป็นชา ความกลัว ความศรัทธา ความขมขื่น และผู้ช่วยให้รอดกลายเป็นพระเจ้า ผลิภัณฑ์และผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายนี้ ไม่ได้มีการดำรงอยู่ โดยเป็นอิสระจากองค์ประกอบของชิ้นส่วนต่างๆ ในตัวตนนั้น หากเชื่อว่ามี การดำรงอยู่อย่างแท้จริงโดยเป็นอิสระนั้น ถือได้ว่าเป็นการหลอกลวงที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ในขณะเดียวกัน ชิ้นส่วนหรือ

องค์ประกอบเหล่านั้นก็เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เพียงแค่พบกัน ซึ่งนิสัยและลักษณะของตัวตนก็เปลี่ยนแปลงไปอีก เมื่อมีการรวมตัวกันแล้วก็จะกลายเป็นสิ่งอื่นหรืออย่างอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงเป็น “การประกอบขึ้นหรือการรวมตัวกันของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงเท่านั้นเอง” ของชาร์ จัมยัง เคียนเซ ให้เหตุผลว่า คนๆ หนึ่งไม่ใช่พุทธ เพราะปฏิเสธที่จะยอมรับปรากฏการณ์ทางโลกเหล่านี้ ซึ่งคนๆ นั้นอาจจะไม่ได้เกิดในครอบครัวหรือประเทศที่นับถือพุทธศาสนา ก็อาจจะไม่ได้นั่งหมั่นสมาธิหรือสวดมนต์ อาจจะกินเนื้อ ฟังเพลงของ Eminem หรือ Paris Hilton แต่ถ้าหากยอมรับว่าปรากฏการณ์ทางโลกทั้งหมดเหล่านั้นล้วนไม่เที่ยง ถูกกำหนดให้เปลี่ยนแปลงและนำมาซึ่งความทุกข์ ความเจ็บปวด ก็อาจจะสามารถถือได้ว่าเป็นพุทธศาสนิกชน สิ่งสำคัญที่สุด คือ ถึงแม้คนๆ นั้นจะไม่เคยได้ยินพระนามของพระพุทธเจ้า (ผู้ตรัสรู้หรือผู้รอบรู้ทั้งปวงหรือผู้รู้แจ้งก็ตาม) แต่ถ้ายอมรับว่าสิ่งที่ถูกกำหนดทั้งหลายนั้น เป็นสิ่งไม่เที่ยงและเปลี่ยนแปลงได้ ก็ถือได้ว่าเป็นพุทธศาสนิกชน เพราะไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ก็ถือว่าตนกำลังปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

ในบทที่สอง “อารมณ์และความทุกข์” ของชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้อธิบายถึงสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเปิดเผยและค้นพบเกี่ยวกับอารมณ์และความสัมพันธ์ของตนกับความทุกข์ ทุกสิ่งหรืออารมณ์ที่ถูกปรุงแต่งทั้งหมดล้วนเป็นทุกข์ เพราะยึดติดยึดถือกับแนวคิดหรือความคิดเรื่องตัวตนเกี่ยวกับตนเอง (ตัวฉันและของฉัน) พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนว่า สิ่งที่ถูกปรุงแต่งหรืออารมณ์ทั้งหมด (ตามตราในธรรมทั้งสี่ดวง) สามารถระบุได้ด้วยว่ามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกของตัวตนในตนเอง ไม่ว่าความรู้สึกและประสาทสัมผัสเหล่านั้น จะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบก็ตาม ความรู้สึกที่ชอบจะยึดติดเข้าไป เรียกว่า “ความรู้สึกเชิงบวก” และความรู้สึกที่ไม่ชอบ ผลักไสออกจะยึดติด เรียกว่า “ความรู้สึกเชิงลบ” ไม่ว่าจะพยายามยึดติดหรือมีแนวโน้มที่จะเข้าใจกับความรู้สึกเชิงบวกหรือผลักไสความรู้สึกเชิงลบออกไป ตนก็กำลังพยายามยึดติดกับแนวคิดเรื่อง “ตัวตน” โดยพยายามที่จะ “เพิ่มพูน” หรือ “ปกป้อง” ตัวตนของตนเอง สุดท้ายแต่ไม่ท้ายสุด ในที่สุดตนเองก็ติดยึดกับความรู้สึกของตัวตน ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องเผชิญกับวัฏจักรวงจรแห่งการเกิดและการตายที่ต้องทนทุกข์ทรมานในทุกภพทุกชาติ จนกว่าจะละวางการยึดติดทั้งหมดไปและหันเหให้ความสนใจในความสงบแห่งตัวตน และเข้าสู่สภาวะแห่งความสุขสูงสุด (นิพพาน) ของชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้เขียนว่า “เจ้าชายสิทธัตถะ ก็พยายามตัดขาดความทุกข์จากที่ต้นตอหรือรากเหง้าเช่นกัน พระองค์ทรงสำรวจความทุกข์ด้วยใจที่เปิดกว้าง และผ่านด้วยการไตร่ตรองพิจารณาอย่างไม่หยุดหย่อนและเหน็ดเหนื่อย เจ้าชายสิทธัตถะ ได้ค้นพบว่ารากเหง้าที่เป็นต้นตอของการนำไปสู่ความทุกข์นั้นเกิดจากอารมณ์ของตนเอง แท้จริงแล้วอารมณ์เหล่านั้นเองที่เป็นตนกำลังทุกข์อยู่ ก็คือความทุกข์ ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม อารมณ์ทั้งหมดล้วนเกิดจากความเห็นแก่ตัวในแง่ที่ว่าเป็นการเกี่ยวข้องกับการยึดติดกับตัวตน นอกจากนี้ ยิ่งกว่านั้น พระองค์ยังค้นพบว่า ถึงแม้อารมณ์จะดูเหมือนเป็นความจริงหรือของจริงแล้ว แต่อารมณ์ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของตัวตนโดยแท้จริงหรือการเป็นอยู่โดยธรรมชาติ อารมณ์เกิดขึ้นเมื่อมีสาเหตุและเงื่อนไขบางอย่างประการมาบรรจบรวมกัน เช่น เมื่อตนรับคิดว่ามีใครบางคนกำลังวิพากษ์วิจารณ์ตน เมินหรือเพิกเฉยต่อตน หรือกีดกันตนจากผลประโยชน์บางอย่าง จากนั้นแล้วอารมณ์ที่สอดคล้องกับความคิดกันนั้นก็เกิดขึ้น ทันทีที่ตัวเองยอมรับอารมณ์เหล่านั้น ทันทีที่ตนเองหลงไปกับอารมณ์ ตนก็ได้สูญเสียสติสัมปชัญญะ ความมีเหตุผลและความดีไปหมดแล้ว ตัวเองถูก “กระตุ้นหรือทำงาน

ขึ้นแล้ว” เจ้าชายสิทธัตถะจึงพบวิธีแก้ไขปัญหาคือ การมีสติ หากตนเองต้องการขจัดความทุกข์อย่างจริงจัง ต้องสร้างสติหรือสร้างความตระหนักรู้ ดูแลอารมณ์ของตนเอง และเรียนรู้วิธีหลีกเลี่ยงการถูกกระตุ้นหรือการถูกทำให้หือถอย” การวิเคราะห์เชิงลึกของดวงตราธรรม ข้อที่สองเผยให้เห็นถึงรากเหง้าของอารมณ์ ว่าเป็นความทุกข์ที่เกิดจากการเป็นตัวตนที่ไม่มีอยู่จริง ความรู้สึกในตราธรรมของการผิวกะเช่นนี้ เกิดพัฒนาขึ้นในช่วงแรกของชีวิต เมื่อเริ่มคิดว่า “นี่คือตัวฉัน ร่างกายนี้เป็นของฉัน” ความรู้สึก การรับรู้ จิตสำนึก ความคิด และการกระทำทั้งหมดล้วนเป็นของฉัน ทศนคติหรือการยอมรับเช่นนี้ จะขยายแพร่กระจายออกไปสู่สิ่งที่ตัวเองทำและประสบการณ์ที่จะได้รับ ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ กล่าวไว้ว่า “อารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้และผลที่ตามมาล้วนเกิดมาจากความเข้าใจผิด และความเข้าใจผิดนี้มีมาจากแหล่งที่มาเดียว ซึ่งเป็นรากเหง้าหรือต้นตอของความไม่รู้ทั้งหมดทั้งปวง คือ การยึดติดอยู่กับตัวตน ตนสมมติเอาหรือถือว่าแต่ละคนมีตัวตน ว่ามีสิ่งเรียกว่า “ตัวฉัน” อย่างไรก็ตาม ตัวตนก็เป็นเพียงความเข้าใจผิดอีกประการหนึ่ง โดยทั่วไปแล้ว การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับตัวตนขึ้นมา เพื่อให้ความรู้สึกเหมือนเป็นสิ่งที่มั่นคง จึงถูกกำหนดและหล่อหลอมให้มองว่าแนวคิดนี้ สอดคล้องว่าเป็นสิ่งที่คงที่และเป็นเรื่องจริง หากคิดว่า ฉันคือรูปร่างนี้ ยกมือขึ้น หากคิดว่า ฉันมีรูปร่าง ร่างกายนี้เป็นของฉัน หากคิดว่า รูปแบบนี้คือตัวฉัน ฉันสูง หากคิดว่า ฉันอยู่ในรูปร่างนี้ ชี้นำไปที่หน้าอก หากทำเช่นเดียวกันกับความรู้สึก การรับรู้ และการกระทำ ฉันมีความรู้สึก ฉันคือการรับรู้ของฉัน แต่เจ้าชายสิทธัตถะ ตระหนักว่า ไม่มีสิ่งใดเป็นตัวตนที่อิสระในคุณสมบัติจากการถือว่าเป็นตัวตนที่จะพบได้ทุกที่ ไม่ว่าจะภายในหรือภายนอกร่างกาย เช่นเดียวกับตัวตนเป็นเหมือนภาพลวงตาของวงแหวนไฟ ตัวตนเป็นการหลอกลวงที่มีความเข้าใจผิดอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่มิชอบบพร่องเป็นพื้นฐาน และความเข้าใจที่สุดก็ไม่มีอยู่จริงเลยในที่สุด ไม่มีเลย แต่เช่นเดียวกับที่ตัวเองถูกดึงดูด โดยวงแหวนไฟให้พัดพาไป ซึ่งทุกคนก็จะถูกดึงดูดพาตัวไปโดยคิดว่า ฉันคือตัวตน เมื่อมองพิจารณาดูร่างกาย ความรู้สึก การรับรู้ การกระทำ และจิตสำนึกของตนเอง ก็เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่แตกต่างกันของสิ่งที่ตัวคิดว่าเป็น “ตัวฉัน” แต่ถ้าหากสำรวจและตรวจสอบดู ก็จะพบว่า “ตัวฉัน” ไม่ใช่ ไม่ได้ อยู่ไปอยู่ในสิ่งเหล่านั้นเลย การยึดติดกับการหลอกลวงหรือความเข้าใจผิดของตัวตน เป็นการกระทำที่น่าเศร้าและไร้สาระของความไม่รู้ สืบสานทำให้ความไม่รู้คงอยู่ ซึ่งนำไปสู่ความเจ็บปวดและความผิดหวังทุกรูปแบบ ทุกสิ่งที่ทำในชีวิตขึ้นอยู่กับสิ่งที่ฉันจะรับรู้ “ตัวตน” ของฉันอย่างไร ดังนั้น หากการรับรู้มีพื้นฐานและอิงมาจากความเข้าใจผิด ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเข้าใจผิดนี้จะแทรกซึมเข้าไปในทุกสิ่งที่ตนกระทำ เห็น ประสบและสัมผัส ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ของการที่จะได้ความแสงและการเคลื่อนไหวผิดไป การดำรงชีวิตอยู่ทั้งชีวิตมาจากทั้งหมดของตัวตน ที่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานและสมมติฐานที่มาจากสถานที่อันอ่อนแอและเปราะบางมากยิ่งขึ้น”

ในบทที่สาม ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้อธิบายถึง “สรรพสิ่งคือความว่างเปล่า” (แนวคิดของเรื่องความว่างเปล่า ที่พัฒนาโดย Bhadanta Nagarjuna / ภทันต นาการชุน) ซึ่งสามารถพบได้ในพระสูตรต่าง ๆ ในพระคัมภีร์ได้ดังนี้ 1) “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตนและว่างเปล่า” (สัพเพ สังขารา อนิจจา) ดังนั้น 2) “ธรรมทั้งปวงถูกกำหนดและก่อให้เกิดเป็นทุกข์” (สัพเพ ธัมมา อนัตตา) พิสิกส์สมัยใหม่ยอมรับกับปรากฏการณ์นี้ ที่ว่า “องค์ประกอบหรือส่วนทั้งหลายเป็นการไหลเปลี่ยน” ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้บรรยาย

ถึงวิธีที่เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงตระหนักได้ถึงปรากฏการณ์นี้ว่า “แม้ว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะตระหนักรู้ถึง เรื่อง ความว่างเปล่า แต่ความว่างเปล่าไม่ได้ถูกสร้างหรือเกิดขึ้นจากเจ้าชายสิทธัตถะหรือใครอื่นก็ตาม ความว่างเปล่า ไม่ใช่ ไม่ได้เป็นผลลัพธ์มาจากการเปิดเผยของเจ้าชายสิทธัตถะและไม่ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาเป็นทฤษฎี เพื่อช่วยให้ผู้คนมีความสุข เพราะความว่างเปล่าไม่ได้ยกเลิกหรือทำลายประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของทุกคน เจ้าชายสิทธัตถะ ไม่ได้กล่าวว่าไม่มีบางสิ่งที่น่าตื่นตาตื่นใจและอัศจรรย์ที่ดีกว่า บริสุทธิ์กว่า หรือศักดิ์สิทธิ์กว่านั้น มาแทนที่สิ่งที่เรารับรู้ เจ้าชายสิทธัตถะไม่ได้หรือไม่ใช่เป็นผู้นิยามอนาธิปไตยที่ปฏิเสธและหักล้างรูปลักษณะหรือ หน้าที่ของการดำรงอยู่ในทางโลกเช่นกันและไม่ได้กล่าวว่าไม่มีสายรุ้งหรือไม่มีถ้วยชา หากสามารถเพิกเฉยกับประสบการณ์ของเราได้ แต่เพียงเพราะเราสามารถมีประสบการณ์สัมผัสบางสิ่งบางอย่าง ไม่ได้หมายความว่าสิ่งนั้นมีอยู่จริง เจ้าชายสิทธัตถะเพียงแนะนำให้พิจารณาและตรวจสอบประสบการณ์ของเราและคิดว่าอาจ เป็นเพียงภาพลวงตาชั่วคราว เหมือนกับฝันกลางวันเท่านั้น” เจ้าชายสิทธัตถะเข้าใจอย่างถ่องแท้และลึกซึ้งว่า ในโลกสมมุตินั้น เราสามารถขงชาอยู่หลังหนึ่งแก้วแล้วดื่มได้ เจ้าชายสิทธัตถะจะไม่พูดว่า “ไม่มีชา” หรือ “ชา เป็นความว่างเปล่า” ถ้าหากจะพูดอะไรก็คงอาจจะแนะนำเป็นการบ่งบอกว่า ชานั้นไม่ใช่สิ่งที่ดูเหมือนจะเป็น หรือชาไม่ได้เป็นอย่างที่เห็น เช่น น้ำชา คือ ใบชาที่เหี่ยวแห้งมาใส่น้ำร้อน แต่บางครั้งผู้คลั่งไคล้ชาบางคน หลงใหลและหมกมุ่นอยู่กับใบไม้หรือใบชาในการปรุงส่วนผสมเป็นพิเศษ พร้อมทำให้เกิดการตั้งชื่ออย่างเช่นชา ต่างๆ ที่มีจำนวนเล็กน้อยและขายได้ในราคาหลายร้อยบาท สำหรับคนทั่วไปแล้ว มันไม่ใช่แค่ใบชาหรือใบไม้ใน น้ำเท่านั้นแล้ว และด้วยเหตุนี้เอง ประมาณ 1,500 ปีหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทรง สั่งสอนธรรมะให้ศิษย์ธรรมทายาทของท่านมากมาย ซึ่งมี ทีโลปะ นั้นได้กล่าวกับ นาโรปะ ศิษย์ของเขาว่า “สิ่ง ที่ผู้กมดเธอไม่ใช่รูปลักษณะ แต่เป็นความยึดติดกับรูปลักษณะนั้นต่างหาก”หรือ “รูปลักษณะภายนอกไม่ได้ผูกมัด เธอ แต่ความผูกพันกับรูปลักษณะต่างหากที่ผูกมัดเธอ” ตัวอย่างคลาสสิกทางพุทธศาสนา ที่ใช้ในการอธิบาย เรื่อง ความว่างเปล่า คือ ภูกับเชือก สมมติว่ามีชายคนหนึ่ง ชื่อแจ๊ค ซึ่งเป็นคนที่กลัวงูมาก แจ๊คเดินเข้าไปในห้อง ที่มีแสงสลัว มองเห็นงูขดตัวอยู่ที่มุมห้อง และเกิดอาการตื่นตระหนกตกใจ แท้จริงแล้วสิ่งที่เขากำลังเห็น คือ เนคไทลายทางของจอร์จ อาร์มานี แต่ด้วยเพราะความหวาดกลัว เขาจึงตีความสิ่งที่เห็นหรือเข้าใจผิดจน อาจจะถึงขั้นเสียชีวิตด้วยความตกใจและความกลัว ซึ่งนั่นคือ ความตายที่เกิดจากงูที่ไม่มีอยู่จริง ขณะที่เขารู้สึก เชื่อว่านั่นคืองู ความเจ็บปวดและความวิตกกังวลที่เขาประสบอยู่คือ สิ่งที่พุทธศาสนา เรียกว่า “สังสารวัฏ” ซึ่ง เป็นเหมือนกับดักทางจิตใจชนิดหนึ่ง โชคดีสำหรับแจ๊ค เพื่อนของเขาที่ชื่อจิลล์ เดินเข้ามาในห้อง จิลล์เป็นคน สงบใจเย็นและมีสติ รู้ว่าแจ๊คคิดว่าเขาเห็นงู เธอจึงเปิดไฟและสามารถอธิบายว่าไม่มีงูจริงๆ ที่แท้แล้วมันคือ เนคไท เมื่อแจ๊คมั่นใจว่าเขาปลอดภัยแล้ว ความโล่งใจนี้เองไม่ใช่ใครอื่นนอกจากสิ่งที่พุทธศาสนา เรียกว่า “นิพพาน” ซึ่งหมายถึงความหลุดพ้นและอิสรภาพ แต่ความโล่งใจของแจ๊คนั้น ตั้งขึ้นอยู่กับการหลีกเลี่ยง อันตรายและบนความเชื่อที่ผิดพลาด ว่าเขารอดพ้นจากอันตราย ถึงแม้ว่าแท้จริงแล้วจะไม่มีงูและไม่มีสิ่งใด อะไรที่จะทำให้เขาต้องทนทุกข์ทรมานตั้งแต่แรกก็ตาม สิ่งสำคัญที่ต้องเข้าใจ คือว่า เมื่อจิลล์ทำการเปิดไฟและ แสดงให้เห็นว่าไม่มีงูและงูไม่มีอยู่จริง จิลล์ก็ยังยืนยันด้วยว่าไม่มีการหายไปของงูด้วยเช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง จิลล์ไม่สามารถพูดได้ว่า “ตอนนี้งูหายไปแล้ว” เพราะงูนั้นไม่เคยมีอยู่จริงหรืออยู่ที่นั่นเลย จิลล์ไม่ได้ทำให้งู หายไปเหมือนเช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าไม่ได้สร้างหรือทำให้เกิดความว่างเปล่าขึ้นมา นี่คือเหตุผลที่

พระพุทธเจ้าจึงยืนยันว่าพระองค์ไม่สามารถจัดกวาดล้างความทุกข์ทรมานของผู้อื่นด้วยการโบกมือได้ และไม่สามารถให้การหลุดพ้นหรือปลดปล่อยด้วยตัวพระองค์เองได้ รวมทั้งก็ยังไม่สามารถแบ่งปันที่ละน้อยได้ เหมือนเช่นกับเป็นชิ้นส่วนของรางวัลบางประเภทที่ให้อื่นได้ สิ่งเดียวที่พระองค์ทำให้ได้ คือ การอธิบายจากประสบการณ์ของพระองค์ว่า “แท้จริงแล้วไม่มีความทุกข์ตั้งแต่แรก ซึ่งก็เหมือนกับการเปิดไฟให้เรา”

ในบทที่สี่ ของซาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้อธิบายถึงแนวคิดแห่งความสุขอันสูงสุด (นิพพาน) “นิพพานอยู่เหนือความคิด” ในพระคัมภีร์นั้น ตราประทับสุดท้ายนี้ ไม่ได้ถูกนับรวมเป็นอยู่ในลักษณะสามประการของการดำรงอยู่ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่น่าสนใจอย่างยิ่งกับสรรพสิ่งต่างๆ ได้แก่ 1) อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) 2) ทุกขัง (ความทุกข์) และ 3) อนัตตา (ความไม่มีตัวตนหรือความว่างเปล่า) ซึ่งนับเป็นตราประทับดวงสามประการแรก แต่ตราประทับดวงที่สี่นี้ สามารถเข้าใจได้โดยผ่านจากตราดวงประทับข้อที่หนึ่งและข้อที่สาม หากปรากฏการณ์และสรรพสิ่งที่มีเงื่อนไขทั้งหมดทั้งปวงไม่เที่ยง ว่างเปล่า และไม่มีตัวตนอยู่แท้จริงแล้ว เราก็ไม่สามารถนิยามเรียกได้ว่าเป็น ต้นไม้ ภูเขา หิน แม่น้ำ ตัวฉันและของฉัน เป็นต้น ทุกสิ่งทั้งปวงเป็นเพียงรูปร่างรูปแบบ ไม่ได้มีสิ่งใดที่เป็น “ความว่างเปล่า” อันเป็นที่แท้จริงหรือที่มีจริงอยู่นั่นเอง ในความเป็นจริงแล้วไม่มีอะไรที่จะต้องพูดถึง ตั้งชื่อ เอย่นาม อธิบายและบรรยาย แนวคิดนี้คล้ายคลึงกับฟิสิกส์ควอนตัมสมัยใหม่มากด้วยเช่นกัน ความว่างเปล่า ความว่าง และความไม่มีตัวตนเหล่านี้เรียกว่า “นิพพาน” เพราะมันอยู่นอกเหนือความคิดและการอธิบายของมนุษย์ แต่เนื่องจากในฐานะแนวคิดที่เราเข้าใจได้ พูดคุยถึง และถกเถียงหาหรือกันเกี่ยวกับแนวคิดนี้

แนวคิดเดียวกันเหล่านี้ ก็ได้รับเอาการถ่ายทอดในคำสอนที่มีชื่อเสียงของพระพุทธเจ้า อันเป็นที่รู้จักกันดีอย่างหนึ่ง ซึ่งกล่าวว่า หนทางและยานพาหนะนั้นเป็นสิ่งชั่วคราว เช่นเดียวกับเปรียบเหมือนแพชั่วคราวที่พาเราข้ามแม่น้ำที่เชี่ยวกรากและปั่นป่วน เมื่อเราข้ามแม่น้ำไปได้แล้ว เราก็จะไม่แบกแพลำนี้ไว้บนหลังอีกต่อไป แต่เมื่อมันทำหน้าที่ได้อย่างดีแล้ว เราก็ละทิ้งมันเพื่อไปสู่การตรัสรู้แทน

3. บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้วิจารณ์จะเน้นประเด็นสำคัญที่ ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ กล่าวถึงในเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมสำคัญและแนวคิดในพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น จุดแข็ง จุดอ่อน และความเห็นของผู้วิจารณ์ต่อประเด็นเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” ตามเนื้อหาที่กล่าวถึงในแต่ละบทของหนังสือเล่มนี้

จุดแข็ง : หนังสือเล่มนี้ใหญ่นัก พอเหมาะต่อการพกพา เนื้อหาทั้งหลายกล่าวถึงผู้เขียน ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ อธิบายหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนาอย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยใช้ "ตรารธรรม" หรือ "ความจริง" สี่ประการ คือ ความไม่เที่ยง ความทุกข์ ความไม่มีตัวตน และนิพพาน ที่อยู่เหนือความคิด ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นแท้ของคำสอนในพุทธศาสนาและช่วยลดทอนความเข้าใจผิดที่ว่า การเป็นพุทธศาสนิกชนต้องสงบสุขหรือไม่ใช้ความรุนแรง โดยชี้ว่าแท้จริงแล้ว การเข้าใจและยอมรับสภาวะธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ไม่คงที่และไร้ตัวตนเป็นหัวใจของพุทธศาสนา

จุดอ่อน : เนื้อหาของหนังสือค่อนข้างซับซ้อน โดยเฉพาะแนวคิด “ความว่างเปล่า” และการปล่อยวางตัวตน ทำให้ผู้อ่านบางกลุ่มอาจยากต่อการเข้าถึงและเข้าใจความหมายเชิงลึกของแนวคิดเหล่านี้ อาจจะต้องปรับปรุงเรื่องราวในการจัดการเขียนในรูปแบบงานวิชาการที่มีการอ้างอิงหลักฐานจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและทัศนะของนักคิดและนักวิชาการ มีภาพประกอบในหัวข้อต่างๆ จะเป็นการดีสำหรับผู้สนใจจะหยิบมาอ่าน เพราะเป็นการได้เห็นภาพถึงสิ่งที่ปรากฏมีอยู่ในแต่ละประเด็นของแต่ละบท

ความคิดเห็นของผู้วิจารณ์ : ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีประโยชน์มากในการทำ ความเข้าใจพุทธธรรม โดยเฉพาะกับผู้ที่ต้องการค้นหาแก่นแท้ของพุทธศาสนา และการยอมรับความไม่คงที่และความว่างเปล่าของสรรพสิ่ง การเสกสร้างขึ้นและความไม่เที่ยงแท้ถาวร : ชองชาร์ จัมยัง เคียนเซ สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจลึกซึ้งในความจริงของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก ปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดจากการรวมตัวกันชั่วคราวและไม่มีตัวตนที่แท้จริง การยอมรับและเข้าใจในความไม่เที่ยงนี้ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติธรรม ผู้ที่ไม่ยึดติดในปรากฏการณ์ของโลกภายนอกถือได้ว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นพุทธศาสนิกชนตามแนวคิดของพระพุทธเจ้า อารมณ์และความทุกข์ : ชองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้อธิบายว่า ทุกอารมณ์ที่เรายึดถือว่าเป็น “ของเรา” ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดทุกข์ เนื่องจากการยึดติดใน “ตัวตน” เป็นความไม่รู้ที่นำมาซึ่งความเจ็บปวดในชีวิต การตัดวงจรของความทุกข์นี้ จึงเป็นการกำจัดอารมณ์และยึดติดในตัวตนของเรา ซึ่งต้องใช้การพิจารณาตนเองและความตระหนักรู้ที่จะหลีกเลี่ยงการตกอยู่ในวงจรของอารมณ์ สรรพสิ่งคือความว่างเปล่า : แนวคิด “ความว่างเปล่า” หรือสูนัตตาที่ ชองชาร์ จัมยัง เคียนเซ นำเสนอ เป็นการอธิบายถึงธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่งที่ปราศจากตัวตน แนวคิดนี้สอดคล้องกับการใช้ตัวอย่างคลาสสิกในพุทธศาสนา คือ ภูเขา ซึ่งแสดงถึงการเข้าใจผิดของสรรพสิ่งว่าเป็นของจริง แนวคิดนี้ช่วยให้ผู้ที่ปฏิบัติธรรมสามารถมองโลกได้ตามความเป็นจริง และหลุดพ้นจากกับดักทางจิตที่เกิดจากการหลงยึดติดในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง นิพพานอยู่เหนือความคิด : ชองชาร์ จัมยัง เคียนเซ กล่าวถึง “นิพพาน” ว่าเป็นภาวะแห่งความสุขสูงสุดที่อยู่เหนือคำบรรยาย ซึ่งไม่สามารถเข้าใจได้ด้วยปัญญาธรรมดาของมนุษย์ เขาอุปมาแนวทางของพระพุทธเจ้าตั้งแต่การใช้ขามแม่น้ำ เมื่อถึงฝั่งแล้วเราควรละพแน้นไปสู่การตรัสรู้ แนวคิดนี้สอนให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นธรรมชาติที่แท้จริงและปล่อยวางในสิ่งที่ได้เรียนรู้ เพื่อเข้าสู่ภาวะแห่งการหลุดพ้นอย่างแท้จริง โดยรวมแล้ว การวิเคราะห์และแนวทางของชองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ในหนังสือเล่มนี้มีประโยชน์มากในการทำ ความเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่กำลังค้นหาความเข้าใจในแก่นแท้ของพุทธศาสนา สิ่งที่นำเสนอในบทวิจารณ์นี้ คือการที่ผู้เขียน ชองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ชี้ให้เห็นว่า เขาพยายามลดทอนความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา โดยเสนอว่า ความเข้าใจและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นอาจสำคัญกว่าการบำเพ็ญตนหรือความรู้สึกทางศาสนา ผู้ที่ยอมรับความไม่เที่ยงและสภาวะธรรมดาของสิ่งทั้งปวง แม้ไม่ใช่พุทธศาสนิกชนโดยกำเนิด ก็อาจถูกนับว่าเป็นพุทธศาสนิกชนได้ นอกจากนี้ ชองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ยังนำเสนอหลักการที่ลึกซึ้ง เช่น ความว่างเปล่าที่เกิดจากการรวมตัวชั่วคราวขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในฟิสิกส์ควอนตัมสมัยใหม่ และย้ำถึงการละวางความยึดมั่นใน “ตัวตน” อันเป็นรากฐานของความทุกข์ สะท้อนถึงความเป็นปรัชญาและความ

ซับซ้อนของพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการจัดความไม่รู้และความยึดติดในตัวตนที่ไม่มีอยู่จริง ผ่านการอธิบายแนวคิดที่ยากต่อการเข้าใจด้วยภาษาที่เรียบง่าย

4. บทสรุปการวิจารณ์หนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” ของซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ที่แปลโดย รวีวาร โฉมเฉลา มุ่งเน้นการอธิบายแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาและหลักธรรมที่สำคัญ ผ่านแนวคิด “ตราธรรมะสี่ข้อ” ที่ประกอบด้วยความไม่เที่ยง ความทุกข์ ความไม่มีตัวตน และนิพพานที่อยู่เหนือความคิด ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ นำเสนอว่า ความเป็นพุทธศาสนิกชนมิได้ขึ้นอยู่กับการเป็นคนสงบสุขหรือไม่ใช้ความรุนแรงเท่านั้น แต่เน้นที่การเข้าใจและยอมรับสภาวะธรรมชาติของสิ่งทั้งปวงที่ปรุงแต่งขึ้น และการละทิ้งความยึดมั่นในตัวตน ในหนังสือเล่มนี้ ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ ได้มอบ “หัตถธรรม” ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องการเป็นอย่างมากและจำเป็นอย่างยิ่งแก่เราจำนวนหนึ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายได้กล่าวว่า เมื่อใครใดก็ตามที่บุคคลได้ดื่มหัตถธรรมนี้และปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า บุคคลนั้นก็อาจจะสามารถถือได้ว่าเป็นพุทธศาสนิกชน พระองค์ได้ทรงช่วยให้เราเข้าใจความผิดพลาดขณะปฏิบัติตามพุทธศาสนา และได้สัมผัสประสบการณ์ในแก่นแท้ของหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วย

บรรณานุกรม

ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ. (2556). *อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สวนเงินมีนา.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่องการศึกษาไทยในปัจจุบันถึงเวลาของ
การคิดใหม่ คิดใหญ่ และทำทันที
Book Review of Thai Education Today: Time to Rethink,
Think Big, and Act Now

สามเณรภูริภัทร เครือแดง

Phuriphat Khruetang

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education (Thai Language)

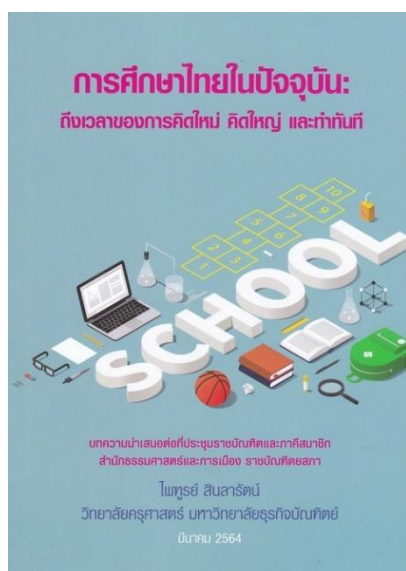
Mahamakut Buddhist University

E-mail: fewfewphuriphat@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มิถุนายน 2568

ชื่อเรื่อง : การศึกษาไทยในปัจจุบันถึงเวลาของการคิดใหม่
คิดใหญ่ และทำทันที

ผู้เขียน : ไพฑูรย์ สินลารัตน์

ปีที่พิมพ์ : 2564

สำนักพิมพ์ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวน : 192 หน้า

1. คำนำ

หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมบทความทางวิชาการของผู้เขียนที่ได้นำเสนอต่อที่ประชุมราชบัณฑิต และภาคีสมาชิกของสำนักธรรมศาสตร์และการเมืองราชบัณฑิตยสภาซึ่งราชบัณฑิตและภาคีสมาชิกทุกท่าน จะต้องนำเสนออย่างสม่ำเสมอ

ในการนำเสนอแต่ละครั้ง ผู้นำเสนอแต่ละท่านก็จะมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป บางท่านเขียนออกมา ครบถ้วนเป็นบทความสำเร็จรูปโดย บางท่านก็มีโน้ตมาเมื่อพูดเสร็จแล้วก็ไปเขียนตามโน้ตใหม่อีกทีบางท่านเมื่อ เสนอเสร็จแล้วก็ไปปรับปรุงให้ละเอียดขึ้น สามเณรภริภักดิ์ เครือแดง 12 กันยายน 2567

2. บทนำ

เด็กไทยในปัจจุบันได้รับการศึกษาต่อเนื่องกันไปตลอด จากประถมศึกษาไปสู่มัธยมศึกษา และ อุดมศึกษาตามลำดับ ซึ่งนับว่าเป็นโชคดีของเด็กทุกคนแต่ที่เรายังสงสัยและไม่แน่ใจอยู่ก็คือ เขาได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพสูงพอหรือยังเขาได้เรียนตามที่เขาถนัด ชอบ และสนใจจริงหรือป่าวหรือยังเรียนตามๆกันไปตามที่ รัฐจัดให้ไปเท่านั้น โดยส่วนตัวของผู้เขียนแล้วมีความรู้สึก ว่า เด็กไทยเราที่เรียนอยู่ในโรงเรียนของไทยเรานั้น ยังไม่ได้เรียนไปตามที่เขาชอบ ถนัด และสนใจมากนัก นักเรียนของไทยเรายังเรียนตามเพื่อน ตามครู ตาม ผู้ปกครองอยู่ ทั้งนี้เพราะครูหรือระบบการศึกษาในบ้านเรายังไม่ได้รับการส่งเสริมให้เด็กเรียนตามที่เขาถนัด และสนใจเท่าที่ควร ดังจะได้กล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งผู้เขียนจะขอเสนอประเด็นทั้งหมดเป็น 10 ประเด็นด้วยกันคือ

1. การรับรู้เกี่ยวกับการศึกษาไทย
2. ผลที่เกิดจากภาพที่เป็นอยู่
3. พฤติกรรมการสอนของครูไทย
4. ครุมองข้ามความแตกต่างของผู้เรียน
5. Personalization vs Differentiation vs Individualization
6. เปรียบเทียบห้องเรียนแบบเก่า แบบใหม่
7. การปรับเปลี่ยนการสอนของครู
8. รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเติบโตตามความถนัดและสนใจ
9. สร้างวัฒนธรรมจากการสอนที่เอื้อต่อผู้เรียน
10. พริกกระแสดการศึกษาดูบ้าง

3. การรับรู้เกี่ยวกับการศึกษาไทย

1. การศึกษาไทยเป็นการเรียนตามกระแส การเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นของเด็กนักเรียนไทยเรานั้นมี ความชัดเจนว่าเป็นการเรียนไปตามกระแสเป็นส่วนใหญ่ไม่ใช่เรียนไปด้วยความถนัดและสนใจจริงจัง เป็น เพราะเด็กนักเรียนไทยเรายังไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนพอว่าจะเรียนไป เป็นอะไร เพื่ออะไร มีเป้าหมายในชีวิต อย่างไร จึงมักจะเรียนไปตามกระแส เช่น สังคมในช่วงนั้นเขานั่นอะไรเราก็ก็นั่นเรียนไปตามที่เขานั่น เป็นต้น

2. เรียนตามเพื่อน ตัวเองถนัดหรือเปล่าก็ไม่รู้ ไปกันเป็นฝูงกับเพื่อนดีกว่า นอกจากเรียนตาม กระแสแล้วก็เรียนไปตามเพื่อน เพื่อนส่วนใหญ่เขาเรียนอะไร เราก็เรียนตามเขาไป โดยที่ตัวเองถนัดอะไร แนนอนก็ยังไม่รู้อย่างที่เด็กพูดเสมอ ไปกันเป็นฝูง คือรวมกลุ่มกันแล้วก็ไปสมัครพร้อมกัน เรียนตรงกันรวมกัน เป็นกลุ่มๆ ไปซึ่งก็ยังไม่ได้นั่นใจว่าตัวเองถนัดจริงหรือเปล่า

3. เรียนไปเรื่อย ๆ ส่งต่อขึ้นไปเป็นชั้นๆ ไป เหมือนเปิดไล่ทุ่ง นอกจากที่กล่าวมาแล้วเรายังพบว่าการศึกษานในบ้านเรานั้น เนื่องจากไม่มีการตกซ้ำชั้น เด็กจึงสามารถผ่านขึ้นไปเรื่อยๆ จากป.1 ขึ้น ป.2 ขึ้น ป.3 จนจบ ม.6 มีลักษณะเหมือนเด็กไล่ทุ่ง คือ คนเลี้ยงเป็ดก็ไล่ก็ไล่เปิดผ่านทุ่งนาไปเรื่อยๆ ประเดี๋ยวก็ถึงที่หมาย

4. การศึกษาไทยเป็นรูปแบบเดียว (ของกระทรวงศึกษาธิการ) ใช้กับทุกคน (One size fits all) เด็กไทยทุกคนต้องเรียนหลักสูตรเดียวกัน ในห้องเรียนหนึ่งห้องเรียนครูจะสอนเหมือนกัน เหมือนมีสมมติฐานว่าเด็กในชั้นมีความสามารถเหมือนกันมีพื้นฐานความรู้เหมือนกัน ครูจึงสอนอย่างเดียวกับเด็กทุกคนตามที่ค่านิยมที่ว่า One size fits all ซึ่งไม่เป็นความจริงเสมอไป

5. เรียนตามที่ครูสอน ถ้าคิดแตกต่าง ครูจะไม่สนใจมาก ครูจะจัดเตรียมการสอนทุกอย่างและสอนตามที่เตรียมมาถ้าได้คิดอย่างแตกต่างกับครูมีเริ่มจะไม่ชอบหน้ากันแล้ว หรือแสดงความเห็นตัวเองตลอดเวลา ครูก็ไม่ชอบ การเรียนแบบนี้จึงเป็นแนวทางเดียวเป็นหลัก ครูว่าอะไรเด็กก็ว่าตามครู

6. การจบการศึกษาเป็นไปตามเกณฑ์ของกระทรวงฯ การศึกษาไทยนั้น กระทรวงศึกษาธิการมีกฎเกณฑ์อยู่แล้วว่าจะจบได้อย่างไร เมื่อเรียนครบตามเกณฑ์ของกระทรวงฯ แล้วเด็กก็จะจบได้ ถ้าสอบไม่ผ่านก็แก้กันไป ปรับปรุงไปจนครบตามเกณฑ์แล้วก็จะจบได้

7. ความถนัด ความชอบ และความสนใจของผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาขึ้น การเรียนเหมือนกันไปในแต่ละชั้นทำให้ความชอบ ความถนัด หรือความสนใจส่วนตัวของเด็กแต่ละคนไม่ได้รับการส่งเสริมให้เติบโตและพัฒนาขึ้น

8. ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดนอกระบบ และความคิดใหม่ ไม่ได้รับการส่งเสริม เนื่องจากจะมีผลตามมาคือ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดนอกระบบและความคิดใหม่ๆ ยังไม่ได้รับการทดสอบหรือพัฒนา เข้มข้นเด็กไทยจึงไม่ได้มีความคิดใหม่ๆ เท่าที่ควร

9. ความเป็นผู้นำ ความเป็นตัวของตัวเอง การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นทักษะเหล่านี้จะไม่ได้รับการส่งเสริมมากนักในโรงเรียน ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้เป็นตัวของตัวเอง ได้รับการฝึกให้เป็นผู้นำเพื่อที่อนาคตเขาจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบทบาทอย่างสร้างสรรค์ต่อสังคมและต่อโลกบ้าง แต่ทักษะเหล่านี้ก็ไม่ได้มีการเน้นย้ำในโรงเรียนมากเท่าที่ควร

10. ระบบการศึกษาแบบ “แพ็คตอออก” เป็นอีกลักษณะเด่นของการศึกษาไทย การศึกษาในระบบโรงเรียนเด็กจะได้รับการพัฒนาอยู่เรื่อย ๆ และจะมีการสอบเป็นระยะๆ ไปถ้าไม่ผ่านเกณฑ์จะถูกคัดลอกออกไป เมื่อถูกคัดลอกไปแล้วเวลาไปเรียนที่ไหนก็แล้วแต่ย่อมจะขาดโอกาส และความก้าวหน้าไปอย่างมาก ภาพดังที่กล่าวมานี้ เป็นภาพที่เรารับรู้และมองเห็นได้อย่างชัดเจนในระบบการศึกษาของบ้านเรา

4. การเปลี่ยนแปลงใหม่ทางการศึกษาได้เกิดขึ้นมากแล้ว

การเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าวมาได้เกิดขึ้นอย่างมากหลากหลายและรวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตามอย่างกว้างขวางและรวดเร็วพร้อมกันไปด้วย

ทางออกของปัญหา

ปัญหาของการเรียนการสอนดัง ที่กล่าวมาถ้าเรายังแก้ปัญหาแบบเดิม คือให้คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ยังผลิตครูไว้ในรูปแบบเดิม ก็ยากที่เราจะแก้ปัญหาก็ได้ เพราะเราก็ไม่รู้แน่ว่าความต้องการครูในแต่ละลักษณะ หรือแต่ละรูปแบบของโรงเรียน มีจำนวนเท่าใด ถ้าให้ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ผลิตครูไว้ในลักษณะเดิม คือ ผลิตครูภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษาเหล่านี้ก็จะผลิตได้เกินความต้องการแล้ว ก็คงจะได้ครูที่เราต้องการไม่ตรงกับที่เราคาดหวังเหมือนเดิม เพราะคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ก็คงผลิตครูไม่ได้หลากหลายเท่ากับที่โรงเรียนทั้งหลายต้องการได้ ทางออกที่จะเป็นไปได้ก็คือ

1. ครูต้องรู้จักเด็กอย่างหลากหลายพอสมควร
2. ครูต้องรู้จักเด็กตามสภาพที่เป็นจริงของเขา
3. การที่ครูจะสอนได้ก็ต้องรู้จักเด็กและได้สัมผัสกับเด็กกลุ่มต่างๆมาก่อน
4. ครูต้องได้รับการฝึกฝนหรือมีประสบการณ์ในงานที่แตกต่างกัน
5. ครูจะต้องรู้เนื้อหาที่เด็กเรียนอยู่อย่างหลากหลาย
6. ครูต้องได้ฝึกและเรียนรู้ปัญหาความหลากหลายของเด็กๆมาก่อน

เน้นการปลูกฝังเป็นพิเศษ

1. ครูในแนวทางใหม่นี้จะต้องรู้การเรียนการสอนอย่างดี
2. ครูในแนวทางใหม่นี้ต้องสอนให้เด็กรู้จักคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์คิดผลิตภาพและคิดรับผิดชอบ (CCPR Model) ได้อย่างดี
3. สอนให้เด็กรู้จักความเป็นมนุษย์ รู้จักปรับตัว แสวงหาความรู้อยู่เสมอ
4. ครูในแนวใหม่นี้ต้องมุ่งมั่นยกระดับคุณภาพของเด็กไทยให้ยิ่งใหญ่ทำงานเต็มตามศักยภาพ ได้คุณภาพสูงสุด
5. อบรมและสอนเด็กให้ รับผิดชอบต่อ เคารพกฎหมาย รักษาประเพณีอันดีงามทางสังคม
6. ปลูกฝังให้เด็กเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเอง พร้อมทั้งจะผลักดันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยไปสู่สิ่งที่ดีกว่า มีค่ากว่า และเป็นประโยชน์มากกว่า
7. พัฒนาเด็กไทยให้คิดใหม่ คิดใหญ่ เพื่อสร้างประเทศไทยให้ก้าวหน้าเป็นผู้นำในภูมิภาคและในโลกยิ่งขึ้นไป

การปรับเปลี่ยนการสอนของผู้สอนมีอะไรบ้าง

1. การปรับเนื้อหา
2. การปรับเปลี่ยนกระบวนการ
3. การปรับเปลี่ยนผลผลิต
4. การปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม

5. บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้นำเสนอการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์การศึกษาของไทยในปัจจุบัน โดยชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่มีอยู่ เช่น การเรียนการสอนที่เน้นท่องจำ การขาดนวัตกรรม และการไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ผู้เขียนเสนอแนวทางใหม่ในการปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่การปรับหลักสูตรไปจนถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน นอกจากนี้ หนังสือยังเน้นความสำคัญของการคิดใหญ่ โดยกระตุ้นให้ผู้อ่านมองการณ์ไกลและมองเห็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลง พร้อมกับย้ำถึงความจำเป็นในการลงมือทำทันทีเพื่อสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรม โดยรวมหนังสือเล่มนี้เป็นการเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันในการปฏิรูปการศึกษา และเปิดโอกาสให้เกิดการสนทนาเกี่ยวกับอนาคตการศึกษาของไทยอย่างจริงจังและสร้างสรรค์

7. บทสรุป

การศึกษาไทยในปัจจุบันต้องการการคิดใหม่ คิดใหญ่ และทำทันที เพื่อรับมือกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน

1. ปรับปรุงหลักสูตร: ทำให้หลักสูตรทันสมัยและตอบโจทย์ทักษะที่จำเป็นในอนาคต เช่น ทักษะดิจิทัลและการคิดเชิงวิพากษ์
2. พัฒนาคุณภาพครู: เสริมสร้างความรู้และทักษะของครูให้ทันสมัยและสามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สร้างโอกาสในการพัฒนาทักษะและความรู้สำหรับทุกช่วงวัย
4. ใช้เทคโนโลยีในการศึกษา: นำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเข้าถึงการศึกษาได้ง่ายขึ้น
5. สร้างแรงจูงใจและความคิดสร้างสรรค์: ส่งเสริมกิจกรรมที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และทำทนาย
6. เข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียม: ปรับปรุงระบบการศึกษาเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการเผชิญกับอนาคตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

บรรณานุกรม

- สมชาย ทองคำ. (2021). **การศึกษาไทย: การเปลี่ยนแปลงและพัฒนา**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย.
- สุวรรณี พรหมา. (2020). **นวัตกรรมการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. สำนักพิมพ์วิทยาลัยการศึกษา. สำนวนนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อศตวรรษที่ 21.

- วีระชัย กาญจนภูมิ. (2019). **การศึกษาและการพัฒนาที่ยั่งยืน: แนวทางการปรับปรุงและนวัตกรรม.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. แนวทางการปรับปรุงระบบการศึกษาและการพัฒนาอย่างยั่งยืน.
- ทวีศักดิ์ สมบูรณ์. (2022). **การคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล.** สำนักพิมพ์ปัญญาชน. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์.
- ประวิตร พลอยประดับ. (2018). **การศึกษาเพื่ออนาคต: มุมมองและกลยุทธ์.** สำนักพิมพ์วิทยาลัยนานาชาติ. บทวิเคราะห์และกลยุทธ์การเตรียมการศึกษาเพื่ออนาคต.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารปารมิตา
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

วารสารปารมิตา ของศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ให้ความสำคัญกับการรักษา
มาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตาม
หลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารปารมิตา

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้สนับสนุนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้สนับสนุนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้สนับสนุนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าของผู้นิพนธ์บทความในวารสารปารมิตา

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

หรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารปารมิตาก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารปารมิตาแล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบทหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารปารมิตากำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารปารมิตา
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสีขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 ขนาดกระดาษ จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ได้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ควรเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

2.8 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อ โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง พระมหาหมหินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร. 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถ.จรัญสนิทวงศ์ 72 แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร. 086-086-4258

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ maghavin9@gmail.com

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุรวิกลิตาราม

(RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL)

ฤทธิคุณแม่ชาลิ่ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุรวิกลิตาราม ถนนจรูญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258